

POŠTNA PLAČANA V GOTOVINI.

MIENTOR

LETN. 24

1936-1937

Štev. 4

Vsebina 4. številke:

Dr. Joža Lovrenčič, Beseda o poslanstvu besede 97 / Silvín Sardenko, Krekova slika 101 / Janko Mlakar, Spomini 103 / Jelica, Božična 106 / Jože Dular, Studentje ob Krki 107 / Silvo Kranjec, Vladislav Varnenčik 111 / Dr. Joža Debevec, Obiski pri naših upokojenih profesorjih 116 / Grivški, Sanje 120 / Jelko Erzin, Vtisi in doživljanji s petega svetovnega skavtskega tabora v Holandiji 112
Nove knjige 124 / Pomenki 126 / Zanke in uganke 128

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odg. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju.

Celoletna naročnina za dijake Din 30., za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Stev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Od 3% — 5%

Vam obrestujemo prihranke, ki jih naložite pri nas.

Kratkoročna posojila

dajemo pod ugodnimi pogoji.

Za vse naše obveznosti

jamči z vsem premoženjem in davčno močjo Dravske banovine.

Hranilnica Dravske banovine

Celje

Ljubljana

Maribor

Dr. Joža Lovrenčič:

Beseda o poslanstvu besede

Govoril na zboru Slovenske dijaške zveze na Brezjah 19. julija 1937.

Ob prestolu Kraljice Slovencev smo se zbrali, da se pod njenim mogočnim pokroviteljstvom pogovorimo o vseh vprašanjih, ki so za zdrav razvoj našega narodnega življenja pomembna. Mati večne modrosti, Mati svetega veselja, ki domuje tu na Brezjah kot Marija Pomagaj, h kateri se zateka naš narod, pomagaj tudi nam, da bi bila vesela naše slovenske besede zdaj in vselej in vsega, kar bi ta naša beseda podajala, saj je ona tudi Mati slovenske besede, ki jo je v začetku junija 1539 govorila slovenskemu dekletu Urški Ferligojki na Skalnici pri Gorici in jo tako odlikovala in jo posvetila za vse čase.

Iz zgodovine slovenske besede veste, da je bila izza prvih zapiskov vse do srede 18. stoletja izključno v zvezi z verskim življenjem, veste pa tudi, da je ta čas živela naša narodna pesem, ki je nadomeščala sedanje leposlovje, in veste, da je v tej pesmi našlo versko čustvovanje in pojmovanje našega naroda najlepši izraz, ki ga je še danes človek vedno vesel, ko v štreklju prisluhne narodnemu pevcu iz preteklih stoletij.

Z 19. stoletjem se je začela tudi pri nas lepa književnost in odtlej moremo zasledovati — boj za vsebino naše besede, ki so ga bili prav za prav že začeli Steržinar & cons., ko so nastopili proti narodni pesmi. In za vsebino naše besede,

za zver in dušo (v njej) pravda še,
še teče in vsa vroča vre.

Poglejmo, kako je s to pravdo sine ira et studio!

Sleherno naše delo je otrok čustva in misli in hočeš nočeš služi občestvu, ki naj mu nudi to ali ono vrednoto: gmotno ali duhovno. Kmet orje, seje, sadi, brana, pleve — kako mu je pri srcu, ko zastavi plug, ko zamaha z roko in pada iz njegovih rok zrno za zrnem v pre-orano prst, kaj tedaj misli? Sadi drevesca brez čustev in misli? In dekle ob ročnem delu? Ali veze kar tjavdan, ne da bi ob sleher-

nem vbodu čustvovala in mislila, in ali ni ob dokončanem delu vesela lepote, ki se v vseh pisanih barvah preliva s tkanine?

Sleherno naše delo spremlja čustvo in misel in ker človek ob svojem delu v bistvu vendarle ni samopašen — ni egoist — bi rad, da bi njegovo prizadevanje, da bi njegov trud in sad bil tudi drugim v dobro, da bi ga bili tudi drugi veseli in ob njem uživali z željo po še boljšem, po še lepšem.

Tako je pri vsakem delu človeških rok, tako je pri vsakem delu človeškega duha, tako je tudi v umetnosti, tako je tudi v leposlovju.

Človek je otrok božji. Svojega izvora se mora zavedati in se ravnati po Očetu. Vse, kar je ustvaril Oče, je dobro in lepo in otrok te lepote in dobrote ne more spremeniti. Kdo spremeni zakone, ki jih je Oče od začetka dal vesoljstvu? In vendar je med otroki božjimi kakor odmev izza prvega upora diabolični „Non serviam!“ — domišljavost, prevzetnost, napuh. Kakor Bog boš in boš ustvarjal!

Poet — delavec, stvaritelj!

In poet je človek, otrok božji, kakor smo vsi, in še izbranec. In kot izbranec bi moral bolj kot kdorkoli vedeti in se zavedati, da je vse njegovo delo nadaljevanje Očetovega dela, da je glasnik Očetove volje, njegove lepote, dobrote in resnice. — Ne, ne bom služil, kaj mi mar dekalog, kaj mi mar Očetova volja in zapoved, poet sem, stvaritelj, noben zakon me ne veže razen onega, ki si ga dam sam: avtonomen sem v svojem stvarjanju, svoboden, nikomur odgovoren za svoje delo!

Non serviam!

Sleherno človeško delo, smo rekli, spremlja čustvo in misel. Dostavimo še: in volja, ki je gibalna sila — motor bi rekli z izrazom iz moderne tehnike — vsakemu prizadevanju.

Ker je človek otrok božji, je v svojem bistvu dober kljub svojemu slabemu nagnjenju, dediščini po prvem padcu, ko je v človeško voljo posegel oče laži in napuha.

Poet - stvaritelj, avtonomen, svoboden!

Kolikor je avtonomen, svoboden, je otrok božji in ob stvarjanju, tedaj ko „*numine afflatur*“, nadaljuje božje delo in umetnina, ki jo da, očituje vsa bistvena znamenja božjega poslanstva: lepoto, dobroto in resnico. Te prelepe trojice mora biti sleherni vesel in ji ne more oporekati. Sledeč bistvu svojega izvora, o katerem mu govori notranjost, ako ji prisluhne v tistem trenutku zbranosti, mora umetnino priznati in odobravati, kakor priznava in odobrava sleherno božje delo, ki ga srečuje in vidi ob vsakem koraku v naravi.

Tako je z umetnino, ki je nastala *numinis afflatu* — po božjem navdihu.

Pa je ustvarjanje, v katerem hoče človek pokazati svojo voljo v odporu do najvišjih in najsvetejših vrednot, ko se izneveri svojemu pravemu poslanstvu in se preda diaboličnosti: *Non serviam*!

In delo, ki ga je narekovala taka uporna volja, ni več božje: ne moreš ga sprejeti, ne moreš ga odobravati, ker je delo napuha in vsega, kar je združeno z njim: tudi če je v njem odblesk lepote, ni v njem ne lepote ne resnice.

Kar velja o slehernem človeku:

Video meliora proboque, deteriora sequor
in še

Petimus in vetitum cupimusque semper negata,
velja torej tudi o poetu, stvaritelju, književniku, ki mora, čeprav izbranec, reči o sebi: Nihil humani a me alienum puto.

Dokler ne pride do diabolčnosti pri ustvarjanju, dokler v delu samem diabolčnost ne pride do izraza in ne vidimo v njem namena ugonabljanja vse, kar je človeku svetega, dotlej ne moremo in ne smemo zametati nikakega leposlovnega dela. Lahko mu v tem ali onem oziru prigovarjamo, a zavedati se moramo, da je „errare humanum“. Ta „errare“ pa omejenosti, iz katere poganja toliko tudi bleščečega šunda, ki naj vleče, ne opravičuje. Taka dela, ki niso nikake umetnine, je treba odločno odkloniti.

Ob teh mislih — nikjer jih nisem pobiral, da bi vam jih oprte s citati iz znanstvenih del učeno podajal — se vrnimo spet k naši besedi, k naši književnosti.

Kako je bilo z našim slovenskim ustvarjanjem, kako je bilo z našo književnostjo, kako je z našim leposlovjem, kolikor imamo v njem res pravih umetnin?

Kljub Pavšku, kljub Jeranu, kljub Mahničju bi rekel in trdil, da stvaritelji našega leposlovja — seveda je treba ločiti zrno od snetja — diabolčnosti v preteklem stoletju niso poznali in da se je začela pojavljati šele ob prehodu v novo dobo. Janzenistična ozkosrčnost, mladinsoljubna tesnost in načelna odločnost, ki so sodile dela preteklega stoletja, kaj naj rečem o njih? Prvi dve — premagano stališče, čeprav so še med nami, ki se te davne miselnosti še niso povsem otresli, Mahničjevo načelno odločnost pa mutatis mutandis, kolikor je šel predaleč in se ni mogel ali ni znal živeti v pravi odnos do ustvarjanja in umetnine, odobravam. Odobravam pa zato, ker v novem stoletju, zlasti v današnji književnosti, v današnjem leposlovnem ustvarjanju

za zver in dušo pravda še
še teče in vsa vroča vre

in bo še vedno hujša.

Ob tej pravdi, ob tem boju se moramo bolj kot kdajkoli, bolj kot so se starejše generacije zavedale — če so se sploh zavedale — zavedati, da je poslanstvo besede božje delo in ga kot tako ceniti. Poslanstvu besede morajo tudi naše vrste služiti v veselem razmahu z vso zavzetostjo in ustvarjati dela, ob katerih bo moral potihniti očitek o katoliški inferiornosti — manjvrednosti, uklenjenosti in omejenosti.

V veseli svobodi, blagoslovljeni sproščenosti otrok božjih, je treba ustvarjati in tako opravljati veliko poslanstvo besede v sveti tekmi s samim — Bogom.

Za taka ustvarjanja pa je treba celega človeka, zrele moči in življenja duha in srca, ki je prežeto božjega ognja.

Odkod ta ogenj? V nas je, dediščina od onega velikega trenutka, ko se je Bog odločil in rekel: Ustvarimo človeka po svoji podobi! in

mu dahnil — sebe, življenje, dušo. Božjega v sebi ne smemo pozabiti, ne smemo ga omalovaževati in misliti, da smo, kar smo, po svoji volji. Božji ogenj v nas nas žge v izbrano posodo glasnikov božjih. Vsakega in slehernega v kateremkoli poklicu, pri kateremkoli delu. Glasnik božji pa more biti in ostati le oni, ki posluša božji glas v sebi, ki posluša in živi po razodetju božjega glasu. Izven območja božjega glasu v človeku ni umetnosti in ne umetnine, ki bi ji mogli dati to ime, čeprav bi nas videz k temu priganjal.

„Non serviam!“ je parola človeka naših dni, ki je zatajil božji ogenj v sebi in pretrgal vse vezi z Bogom. Tudi v književnosti. Diaboličnosti nihče teh več ne skriva, nihče teh je več ne taji, ponaša se z njo, ponosno in samozavestno kaže na njena dela, rogajoč se vsemu, kar očituje še božje poslanstvo, in skuša rušiti in uničiti vse, kar je človeku svetega.

Mimo teh in takih pojavov ne smemo nikjer brezbrizno in tudi v književnosti ne. Nič cincanja, nič kompromisov, nič strahu, pa naj bo raznim teoretikom in estetom prav ali ne!

Otroci božji smo in glejmo, da ohranimo božje otroštvo, pa naj bomo mladi ali stari. In vse naše življenje, vse naše delo naj to božje otroštvo izpričuje. In ako je v vrstah našega mladega rodu kaj izvoljencev, izbrancev, ki so poklicani služiti velikemu in lepemu poslanstvu besede, pripravljajte se nanj kakor za božjo službo.

Diabolični paroli „Non serviam!“ postavite nasproti klic otrok božjih:

Povsod Boga. Devica Marija,
mi hočemo povsod Boga — tudi v književnosti!

To so moje misli o katoliški književnosti, ki naj bi jo gradili. Katoliška bo toliko, kolikor bosta pesnik in pisatelj katoliška v vsem svojem bistvu in bo sleherno delo nepotvorjen izraz resničnega doživljanja in življenja, ki se ne da igrati, ki se ne da maličiti in ne iz kateregakoli razloga pretvarjati. Igra, maličenje in pretvarjanje je druga beseda za laž. Laž pa prej ali slej sama sebe izda in ugonobi. Kar je ustvarjeno in zgrajeno v laži in na laži, ne more biti vrednota in ne more prenesti sodbe časov.

Tega se zavedaj, mladi rod, ki živiš v veliki prehodni dobi in si poklican, da boš oblikoval podobo naše prihodnosti. Kakor izklešeš sebe in se izpopolniš v vsem svojem dejanju in nehanju — tako bo tudi tvoje delo. Čim bolj boš otrok božji, tem bolj bo v tebi imanentna lepota, dobrota in resnica in ako ti je dano biti glasnik v poslanstvu besede, boš harpa, ki jo prebira Gospod. Ustvarjal boš in tvoja dela bodo mejniki novih razdobij, ki jih bo slovstveni zgodovinar zapisoval in označeval kot ustvaritve resničnega in pravega verskega življenja novega človeka, ki je živel ves v Bogu, z Bogom in za Boga in tako dajal svojemu narodu vrednote, s katerimi ga je ohranil in uveljavil v zboru vseh rodov, ki jim je poslanstvo besede sveto!

Krekova slika

Osebni vtisi in spomini.

V.

In še eno Krekovo predavanje o socializmu moram omeniti posebej. Kakšnega pomena je bilo in je še sedaj za vsakega, se bo takoj videlo.

Pred nami je stal za katedrom. Oči so mu žarele v ognju in beseda se mu je skorajda tresla v glasu. Nekaj je moral doživeti, ali že danes ali že včeraj, na kar še vedno misli in ne more biti miren, dokler se o tem ne izgovori.

„V znanstvenem predavanju bi moralo molčati srce. A nam ne da! Kateri je tisti veliki greh zoper bližnjega? Skopost in lakomnost! Skopost in lakomnost je umorila že veliko ljudi. Shujšala in izstradala je tiste, ki so ji zapadli, pa tudi tiste, ki bi jo bili radi napadli, pa je niso mogli, ker so bili preslabi. Skopost in lakomnost je ubila že veliko ljudi. Sv. Frančišek Saleški jo je bolj sovražil kakor nečistost, sv. Vincencij Pavljan jo je s svojim zgledom bičal in prebičal do kosti. Kdor je o njegovem zgledu že kaj bral ali slišal, ne bo več grabil k sebi tega, kar moreta razjesti rja in molj. Če pa že kdo kaj ima, naj ve: več je prejel od Boga, večji račun ga čaka. Dve reči sovraži: skopost in lakomnost. Dve reči ljubi: dobrohotnost in radodarnost.“

Z gorjansko gesto je segel po klobuku na kljuki in odšel.

Odgovorna stvar je govoriti duhovnikom in bodočim duhovnikom, bogoslovcem; zakaj s kakršnim duhom navdaš in napolniš te, s takim duhom bodo navdani in napolnjeni tudi tisti, ki jih bodo poslušali. To je naše ljudstvo. Krekova zasluga je, da je s svojimi spisi in shodi, s svojimi govori in predavanji navdal slovensko duhovščino in slovensko ljudstvo z onim duhom, ki še danes voljno daje od tega, kar ima. Kdaj pred Krekom se je ustanovilo toliko dobrodelnih ustanov in naprav kakor v Krekovi dobi, ki po svojem duhu in delu tudi danes, dvajset let po njegovi smrti, še ni minula.

Bogoslovci smo gledali na Kreka res kakor učenci na svojega mojstra. Ob njem smo videli spolnjeno prislovico: „Gibt Gott Jemandem Amt, gibt ihm auch Verstand.“ Krekovo poslanstvo je bilo velikega socialnega pomena. Z ljubeznijo je hotel Ljubezni pridobivati ljubezen.

„Krek je original!“ nam ga je nekoč označil tedanji presodni semeniški ravnatelj, ki je z nami vred poslušal neko Krekovo predavanje, v katerem se je predavatelj precej domače izražal. Original?

Zares, to je bil. Toda samo po svojem vnanjem, Krek bi dejal, „paverskem“ nastopu. Ni bil in ni hotel biti salonski duhovnik, marveč mož preprostega in odkritosrčnega ljudstva, za katero je žrtvoval vse svoje moči. In slovenski bogoslovec že od nekdaj živi in čuti s slovenskim ljudstvom. Zato smo bogoslovci z ljudstvom vred vedeli, kaj nam je bil Krek. Med zgodovinsko uro v četrtem bogoslovnem letniku mi je sosed v klopi ponudil list, na katerem je bila v značil-

nih potezih načrtana Krekova podoba s podpisom: „Bog je posebno poskrbel za nas, ker nam je poslal Kreka.“ Dobro, da Krek ni videl podobe in ni bral besede, sicer bi bil dostavil opombo, ki bi meni in mojemu sošolcu pojasnila: „Prekleti bodi, kdor zaupa v človeka...“

VI.

Krek se je bal, da bi ob „Almanahu slovenskih bogoslovcev,“ ki je, ne brez pozornosti literarnih krogov, izšel 1901, bogoslovci pozabili na mladinsko slovstvo, ker so utihnili „Pomladni glasi“.

„Kako bo ribič v čolnu lovil ribe brez mreže in kako bo katehet v šoli pridobival mladino brez lepe knjige? Zato morate že kot bogoslovci umevati vzgojni pomen mladinskega slovstva.“

Poslušal sem Krekovo besedo in s tovariši bogoslovci izdal mladinsko knjigo „Marjetice“. Komaj sem čakal, da sem mogel izročiti Kreku lepo vezan izvod drobne knjige.

„In verbo Tuo laxabo rete!“ sem mu zraven zapisal v spomin.

Krek se je še spominjal besed, s katerim mi je dajal pobudo za mladinsko književno delo.

Čez mesec dni sva se zopet srečala.

„Veš, komu sem najprej posodil „Marjetice“, ko sem jih sam prebral?“

„Pač sestri Cilki!“

„Ne boš! Šuštersiču sem jih posodil, ko se je ves čmeren vračal z Dunaja in sva se skupaj vozila na vlaku v Ljubljano. Beri! sem mu dejal, pa boš videl, da nam more tudi otroški element preganjati skrbi oblake. Glej! In on je vzel in bral in čmernost ga je minula. Vsi smo včasih kakor otroci, ki nas more pomiriti le nekaj otroškega. Brez otrok bi bil svet ves mižav!“

Kako prav so mi prišle te besede. Tedaj smo namreč živeli v dobi, ko se je mislilo, da je mladinska knjiga in posebej detinska pesem igračka, ki ni vredna resnega kulturnega delavca. Krek pa je tako rad citiral prav otroške pesmi, n. pr. tisto o sv. Luciji: „Našega očka pa očke bolé, romali bomo čez ravno polje, sveta Lucija ima zdrave oči, našemu očku naj jih podeli!“ Še napev si je sproti zložil.

VII.

Po svojem odhodu iz bogoslovnega semenišča sem velikokrat in najrajši prihajal h Kreku. Ne na razvedrilo, ampak na resen razgovor. Krek je razumel biti moderen, prelivati staro evangelijsko vino v nove sode. Ni mu bilo za sloves in slavo, češ da je središče vsega kulturnega dela, marveč je hotel s svojim vsestransko uvidevnim duhom res pomagati. Toda brez tega vtisa!

Meni je kot novomašniku križ ovil z rožami, ne da bi mu vzel trnje. Ni bil Krek le krasen socialni lik, ampak tudi močen verski zgled. Ne smem pozabiti tistega dneva, ko sem ga prišel vabit na svojo novo mašo. Prestregel sem ga na pragu.

„Opoldan pridi! Tedaj bom že opravil drugo nujno delo.“

Opoldne sva torej sedla za mizo. Ali prav to, kar je prišlo po tem, ni tisto, kar sem hotel omeniti, in kar je bilo prej.

Tiste pobožne Krekove molitve pred jedjo ne morem pozabiti. Jaz sem že odmolil svoj očenaš, on pa je še ostal zatopljen v molitev.

„Redkokdaj dobim priliko, da se nekoliko vase zamislim!“ je dejal, kakor da bi se moral opravičevati, da se je za nekaj trenutkov otel samemu sebi. To sem povedal, ker je treba poudariti, da je bila verska misel prva življenjska moč tudi pri Kreku, da je mogel izvrševati velika dela stanovitne ljubezni. Nisem smel iti malomarno mimo te poteze svojega gostoljubnega učitelja, zato sem mu dejal: „Kajne-da gospod profesor, sedaj Vas pa še jaz motim?“

„Misliš?“ je takoj prijazno odvrnil Krek. „Da boš pa vedel, kako si mi ustregel s svojim novomašnim prihodom, ti zapovem, da me od-slej zanaprej ne smeš več vikati! Če me víceš, sem nemec!...“

Kako nevreden sem se zazdel samemu sebi in kako majhen ob strani velikega mojstra. Krekova ponižnost me je porazila v dno duše. Mislil sem, da sem kaj, pa nisem bil nič v primeri z njim. Prav je sodil spiritual Ušeničnik, ko nam je večkrat dejal: „Le ponižni so močni in veliki!“

(Dalje.)

Janko Mlakar:

Spomini

»Pripovednik«

Na liceju sem prevzel prvo leto (1908/9) pouk v dveh razredih in prvi razred na počasno smrt obsojene višje deklinške šole. Naslednje leto mi je dr. Muhovec prepustil še oba ostala letnika.

Sprva se nisem posebno dobro počutil. Medtem ko sem bil v šentjakovski šoli navajen deklic, ki sem jih nagovarjal z „otroki“, so tu sedele pred menoj odrasle gospodične. Med njimi so bile nekatere že neveste. Morebiti bi bile vse, če bi bile dobile pripravne ženine. Zato sem jim izmed vseh zakramentov zadnjega posebno natančno razložil. Ker so se jako zanimale zanj ter izredno pazljivo poslušale, sem ga obdeloval dve uri.

„Višje deklice“ so bile sicer jako disciplinirane, samo nekoliko preveč pridne so bile, tako da so hotele imeti med veroukom tudi ženska ročna dela.

Nekega popoldneva je v tretjem letniku Vera, ki je sedela v zadnji klopi, nekaj pod njo šarila.

„Kaj pa imate pod klopjo?“

Pa se je namesto nje oglasila njena prijateljica Ema, ki je poleg nje sedela.

„Aufstoferungo šiva.“

Vse so se veselo zasmejale in tudi jaz sem se komaj resnega obdržal. Mislil sem, da so se deklice smejale, ker je Ema rabila za balo

pristni ljubljanski izraz „aufstoferunga“, pa so se le zato, ker je bila Vera tako rekoč že zaročena.

Priznati moram, da za višjo dekliško šolo nisem prav nič žaloval, ko je končala svoje življenje. Višjih deklic se nikakor nisem mogel privaditi.

Veliko hitreje sem se udomačil na liceju, kjer sem skoraj v vsakem razredu našel nekaj znank, ki so kakor jaz presedlale s šole pri Sv. Jakobu.

Ko sem postal (l. 1910.) „pravi licejski učitelj“, sem prevzel tudi „Mladiko“. Tu me otroci niso s posebnim veseljem sprejeli. Imeli so namreč mojega prednika preveč radi. Tako so se takoj drugi teden zoper mene pritožili. Mislim, da je bil četrti razred, ki je „vložil tozadevno pritožbo“ pri svoji učiteljici.

Tožili so me, da ne pripovedujem „povestic“, da samo razlagam, da dajem „za učiti“ in da celo sprašujem, pa še za rede.

Mislim, da bi bili otroci razlago še nekako prenesli, ker sem včasih povedal kakšen zgled, (ki pa seveda ni veljal za „povestico“), le spraševanje jim je bilo popolnoma odveč.

Ko sem zvedel za to pritožbo, sem pri neki priliki vprašal svojega prednika, kako je postopal na Mladiki.

„Veš,“ je dejal, „ti otroci so silno razvajeni. Da mi niso nagajali, sem jim pa povesti pripovedoval.“

Gospod je seveda tudi razlagal in spraševal, otroci navadno vse pretiravajo. Zato so njega pohvalili, da jim je „samo“ povestice pripovedoval, mene pa so zatožili, da „samo“ razlagam in sprašujem.

Polagoma je pa bojno stanje med njimi in menoj prenehalo in postali smo si najboljši prijatelji. Tistim, ki so dobro znali, sem dal podobice, poleg tega sem še obljubil, da jim bom o božiču povedal povestice, in bojna sekira je bila pokopana.

Že na šentjakovski šoli sem imel navado, da sem zadnjo uro pred prazniki in počitnicami povedal kako povest. Glas o tem je prišel tudi na licej. To sem spoznal takoj o prvih božičnih počitnicah.

Znano je, da je zadnje dopoldne pred počitnicami, naj si bodo katerekoli že, mladina prazniško oziroma počitniško razpoložena, tako da so dotične ure za pouk takorekoč izgubljene. Moji tovariši na liceju so si navadno s tem pomagali, da so dali kaj brati.

Jaz si tega nisem smel privoščiti. Ko sem pred nekimi velikonočnimi počitnicami v drugem liceju samo za poskus na rahlo omenil, da bi lahko kaj brali iz zgodb sv. pisma, sem naletel na splošen odpor. Moral sem se vdati in povedati povest.

O Neronu pripovedujejo, da je bil velik despot in krvolok, a da je bil brez moči, kadar je nastopil pred svojim narodom v amfiteatru. Če je drhal, ki se je ponosno imenovala „populus Romanus“ in je prišla brezplačno v teater ter bila še celo pogoščena na javne stroške, zahtevala, naj poje in pleše, je pel, dokler ni postal hripav, in plesal, da ga je pot oblival. V amfiteatru je odločeval podložnik, ne imperator.

Jaz sicer upam, da se ne morem primerjati Neronu, a v tem sva si bila podobna, da je on moral ubogati svoje podložnike, jaz pa učenke.

Včasih so me tudi nekoliko potegnile, zlasti v kakem višjem razredu.

„Kakšno povest naj vam povem? Morebiti tisto o dveh revežih, ki sta ukanila roparje?“ sem jim dejal pri neki priliki.

„Da, gospod profesor, to nam povejte!“

„Pa se mi zdi, da sem jo vam že povedal.“

„Še nikdar ne, res ne,“ so mi zatrjevale z resnimi obrazi, na katerih sem pa dobro opazil skrito veselje. Seveda sem takoj spoznal, da bi me rade potegnile. Drage volje sem jim naredil to veselje, saj je bilo poceni in nedolžno.

Ko sem povest končal, so zaklicale veselo: „Že najmanj četrtrič ste jo nam povedali!“

Kot pripovednik bi bil nekoč prišel skoraj v nepriliko. Bilo je to med svetovno vojsko, ko se je licej preselil iz svojega poslopja v Gosposko ulico na številko štiri. Takrat nas je hodil nadzorovat dr. Bezjak. Ne vem, kaj mu je bilo, da je prišel to — samo na sebi koristno, za nadzorovanega pa včasih neprijetno delo izvrševati prav zadnje dopoldne pred sklepom prvega polletja, in to celo k meni.

Takrat sem bil drugo uro v četrtem liceju. Na vsestransko zahtevo in ob največji pozornosti poslušalstva sem pripovedoval neko jako zanimivo povest. Naenkrat se odpro vrata in v sobo stopi dr. Bezjak.

Seveda ni bilo to posebno prijetno iznenadenje. Toda stik med razredom in menoj je bil naravnost čudovit. Vsi smo se takoj znašli v novem položaju. Deklice so strumno vstale in jaz sem rušilcu naše šolske „idile“ službeno prijazno segel v roke. Trenutek nato so že učenke sedele mirno pred zaprtimi knjigami. Z disciplino je bil nadzornik lahko zadovoljen.

„Papež, pripovedujte dalje! Kaj je cerkveni zbor od Husa zahteval?“

In pridna Mara me je takoj razumela. Odgovarjala je lepo gladko, da je nadzornik ves čas med njenim pripovedovanjem zadovoljno kimal. Ko sem videl, da se je že ves razred od „prijetnega“ presenečenja oddahnil, sem vprašal še nekatere, nato pa prešel k razlagi. Ko je zazvonilo, je dr. Bezjak, kakor je bilo videti, prav zadovoljen odšel.

Komaj so se vrata za dr. Bezjakom zaprla, so deklince že dale s še nekoliko pritajenim glasom duška svojemu veselju.

„Dobro ste se izrezali,“ so me hvalile ter me sprosile, da sem jim v odmoru povedal nadaljevanje in konec povesti, ki sem jo moral zaradi nadzorovanja prekiniti.

V nižjih razredih so me najrajši poslušale, če sem jim pripovedoval o duhovih in strahovih, v višjih so me pa večkrat prosile, naj jim povem kake svoje doživljaje. Vse so bile najbolj zadovoljne, če sem jim povedal kaj smešnega. Pri tem sem spoznal, da imajo otroci za humor jako dober čut.

Med svetovno vojsko, ko je bil smeh tako redek, sem spisal za Domoljub humoristično povest „Usodepolna past“.

Humoristične stvari pisati ni lahko, ker človek nikdar ne ve, če bodo res humoristično vplivale. Humor pa, ki ne razgiba pri človeku

mišic, ki so menda ustvarjene za smeh, je kakor mlačna neslana voda. Da bi torej spoznal, če je „Usodepolna past“ res humoristična povest, sem jo najprej povedal v petem razredu Mladike. Otroci so jo sprejeli z velikim veseljem. Pri nekaterih mestih so kar odskakovali v klopih od smeha. Šele potem sem jo poslal Domoljubu. Pozneje sem zvedel, da so bili bralci z njo jako zadovoljni.

Otroci so v mnogih ozirih ostri, dobri kritiki, zlasti zato, ker so naravnost neusmiljeno objektivni.

Pred več leti so igrali v Ljudskem domu Sardenkovo igro „Mater gaudiosa“. Med drugim je bilo uprizorjeno tudi Jezusovo vstajenje. Za menoj so sedeli štirje otroci iz iste družine: kakih deset let star deček in tri njegove sestre. Kritikovali so kar med dejanjem, to pa jako pridno. Ko so zagledali rimske vojake pred grobom, so odločno ugovarjali, da bi bili to res vojaki.

„Pena spat,“ se je oglasil fantek v ljubljanskem „žargonu“, „kakšni vojaki so pa to? Saj so le mesarji!“

Ko je pa prišel Jezus iz groba, ga je fantkova najmlajša sestra neusmiljeno skritizirala: „Kaj, tale larfa naj bo Jezus?“

Kritika v „Slovcu“ se je seveda drugače glasila.

„Vojaki pred grobom so bili res legionarji od sandal do perjanice na čeladi. Tudi Jezusova maska je bila nad vse posrečena.“¹

Zdi se mi pa še danes, da so imeli otroci prav.

Kakor sem že v uvodu omenil, sem postal v najnovejšem času „dramaturg“ in „režiser“. Pri vajah pustim igralkam veliko besedo. Če ostanejo pri prizoru, ki naj bi komično vplival, resne, ga takoj črtam ali pa spremenim. Tudi glede scenerije dobim večkrat dobre nasvete. Toda o tem pozneje! —

Glas, da znam povestice pripovedovati, je prišel z liceja tudi na uršulinsko gimnazijo. In tako še danes združujem ob dnevih pred počitnicami „utile cum dulci“. Najprej jim dam potrebne nauke za praznike, oziroma za počitnice, potem pa pride povest.

Zapazil sem, da se vselej od veselja zganejo, kadar končam „utile“ in začnem z „dulce“ ...

(Dalje.)

¹ Citirano po spominu.

² Koristno s sladkim (prijetnim).

Jelica :

Tenke meglice
čez polje gredó,
angeli božji
pesem pojó.

Božična

Angeli z zvončki
kličejo nas:
Pridite, pridite,
sveti je čas!

V hišici vsaki
lučka gori —
sveta ljubezen
pred jaslami...

Študentje ob Krki

Zgodba iz osmošolskega življenja.

III.

Zjutraj ob šestih so se pripeljali belokranjski študentje z vlakom v Novo mesto. Skoraj istočasno je izpod Stražkega hriba prisopihal hlapec s Stražani in uro kasneje so prispeli Trebanjci. Črnomalci, Stražani in Trebanjci! Tri veje vozečih se študentov, mladih ljudi, ki v mestu niso imeli pravega doma, ki so bili izročeni sami sebi, da po svoji preudarnosti zabijejo od Boga in šole odmerjeni čas. Bili so študentje, nemirni, neugnani in razposajeni — tudi mirne je ta val mladostne prešernosti potegnil za sabo — katerim je bila vsaka neumnost, pa naj bo še tako majhna, stokrat važnejša od francoskih in nemških preparacij, od križarskih vojsk in Julijskih Alp, od algebre in meristematičnega staničja. To so bili študentje, ki niso uživali pri profesorjih zaslonbi in je vse, od prvega do zadnjega, krasil lep epitheton ornans, ki jim ga je dal stari profesor Ivan, in sicer: „ti prekleti ajzenponerji“.

Med to pisano družbo sta bila tudi Marko in Janez. Marko je bil miren, sam vase potopljen sanjač, toda Janezova neugnanost ga je potegnila za sabo. Janez je bil povsod, pri vsaki neumnosti je navadno odnesel največji del, bodisi takrat, ko so v vlakcu prerezali vrečo in naložili polne pesti „pajaka“, tistih sladkih orehovitih jedrc, ali takrat, ko so v rosnem jutru klatili debela jabolka z direktorjevih dreves in je sluga Črnilo zaman prežal, da bi „udobil“ katerega izmed tatov. Bil je navadno tisti, ki je gimnazijskemu kurjaču Janoši upihoval svetilko, s katero je hodil od razreda do razreda in zjutraj kuril peči. In Janez je bil, ki je kurjaču največkrat spustil dvigalo v klet, ko ga je z veliko težavo privlekel do drugega nadstropja. Janez ni bil ravno neredek gost v Murnovi gostilni na Bregu, znal je dobro šahirati in kvartati, bil je srednje dober „nogometun“, v šoli pri profesorju Ivanu pa „Galgenstrick“, ker je govoril celo takrat, ko je profesor bral direktorjevo okrožnico. Poleg vsega tega pa je bil tudi „Gassenbub“ in „proizvajalec najnovejšega angleškega „šundra s čevlji“. Nosil je namreč okovane čevlje.

Priznati se mora, da je imel Janez obširen delokrog in si ni mogel kaj, da ne bi vsaj nekoliko dela prevalil na Markove rame. Marku se je zdelo spočetka vse skupaj nesmiselno in nevarno, potem pa se je udal. Da ne bodo tovariši mislili, da je živ mrtvak, ki mu ni mar za vesele stvari.

In tako sta skupaj in z vso ostalo družbo počenjala najrazličnejše neumnosti. —

Tisto leto je gospodoval na novomeški gimnaziji strog direktor. Bil je človek drobne postave, gladko obrbite glave, resnega obraza in ostrih, prodornih oči, ki so bile navadno oborožene z očali. Pojavljaj se je povsod, neslišno kakor duh, kajti pred pričetkom pouka je imel mnogokrat na nogah copate in zato tem laže presenečal študente-vozače, ki so že pred poukom taborili po razredih. Hodil je po sobah, stopal od klopi do klopi in ocenjeval lastnike prostorov po njihovi ljubezni do reda in snažnosti. Takrat je navadno ukazal študentu, ki je bil najbliže njega: „Vzemite listič papirja in pišite! Klop, številka dvanajst, leva stran, en dinar. Klop, številka petnajst, v sredini, dva dinarja“ itd.

Čim več papirja je bilo pod klopjo, tem višja je bila številka. In na vrhu lističa je bilo napisano: „Stroški za čiščenje učilnic.“ Tako! Se bodo že navadili reda!

Starši jih bodo trdo prijeli, ko bodo zvedeli, čemu morajo dajati denar. In tako bo prav! Šola in dom naj skupaj vzgajata bodoče sinove in hčere naroda.

Direktor pa je bil tudi strog nasprotnik dijaške ljubezni. Seveda, študent lahko goji tople ljubezen do staršev, domovine, do svojih vzgojiteljev, do literature, narave in podobnih stvari. Taka ljubezen je čisto priporočljiva. Nekaj drugega pa je s študentovsko ljubeznijo. Mladim zaljubljenecem napolnijo glavo najrazličnejše neumnosti in pouk pri tem trpi. Zato je treba tako ljubezen v kali zatreti. In to je direktor tudi delal.

Marko se je še prav dobro spominjal one zgodbe, ki jo je doživel z direktorjem, ko je bil v peti šoli.

Direktor je takrat poučeval nemščino namesto obolelega profesorja. Med uro je Marko čez klopi nekaj govoril z Varškovo Mleno. Ne spominja se več kaj, samo to ve, da se je naenkrat znašel pri njem direktor, ga s strogim očesom premeril od vrha do tal in rezko ukazal:

„Bajec, vzemite listič papirja in pišite!“

Marko je poiskal list in roka se mu je tresla, ko je pomakal pero v črnilo. Direktor pa je nadaljeval.

„Pišite! Dragi oče. Klicaj! Še en klicaj, nekoliko močnejši! Jaz skačem v šoli kot žoga. Namesto, da bi pazil in pozorno sledil profesorjevi razlagi, se oziram po dekletih in se z njimi pogovarjam. Nov odstavek. Ljubi oče, Klicaj! Gotovo raste za našo hišo kako leskovo grmovje. Vprašaj. Pošlji me tja in urezal ti bom pet prav debelih palic. Z njimi me prav pošteno pretepi in ti bom zelo hvaležen. Pika. V levem kotu datum, v desnem očetov podpis! Tako, jutri prinesite listič s podpisom v pisarno!“

Vsega tega se Marko često spominja. In tudi tega, da oče ni nikoli videl dobrohotnega opomina, da se je Janez takrat ves popoldan uril v podpisu njegovega očeta in je drugi dan zjutraj ob pol osmih primazal pod tisti opomin čisto verodostojen očetov podpis.

To je bilo v peti šoli. Danes pa sta oba z Markom v osmem razredu.

Jutro. Teden dni še manjka do vseh svetih. Ura na hodniku pred govorilnico je udarila pol sedmih. Študentje višješolci, ki so se pripeljali z vlakom, so zbrani v učilnici petega razreda in čakajo na pričetek pouka, da odidejo v svoje učilnice. Dva prepisujeta matematično nalogo, v zadnji klopi se okrog dveh šahistov zbirajo vneti kibici, ki z besedami pomagajo premikati šahovske figure. Za katedrom se je razvila zanimiva debata o sportu, ob oknu bere neki petošolec kriminalni roman. Vsak po svoje. Samo ne uči se nihče. Če hoče kdo pet ur vzdržati v šoli, mora imeti malo oddiha in zabave pred poukom. To je tradicionalno pravilo v življenju študentov-vozačev in tega pravila se z malimi izjemami zvesto drže.

Marko se je poskusil učiti. Danes bo vprašan francoščino. Drugi je po abecedi in že zadnjič mu je profesor omenil, da pride prihodnjič na vrsto. Pa še ni prebral lekcije do srede, ko je prenehal. Ni mogel dalje. Preveč vpitja je bilo v razredu.

Ozrl se je po tovariših. Janez je sedel na katedru. Čez koleno si je položil dolgo ravnilo, v roke pa je vzel palico in jo gonil kot lok po strunah. To naj bi bile srbske gusle in on guslar.

„He, Marko, pusti knjigo!“ mu je zaklical. „Saj ne boš danes vprašan. In če boš, poveš nekaj ti, nekaj profesor, pa bosta skupaj stlačila za dobro. — Sem sedi, bova skupaj pela tisto o Kosovski devojki!“

Marko je prisedel. Pričela sta peti, sprva polahko, nato vedno glasneje, otožno in grozeče in nazadnje sta zavijala obupno kot volkova v ruski stepi. Janez je

neutrudno gonil svoj „lok po goslih“, študentje so se jima smejali in ves razred je odmeval od gromkega krohota.

Zunaj na hodniku pa je neslišno stopal direktor proti njihovemu razredu. Ropotanje in smeh sta ga privabila iz pisarne. In ko so se ga študentje najmanj nadejali, se je pojavil med vrati.

Vsi so okameneli. Marko in Janez sta prenehala, kot bi odrezal. In to na sredi, ko sta bila pesem in njuno petje najbolj zanimiva.

Direktor je počasi stopal proti njima. Silno resno se je držal in ko se jima je približal do primerne razdalje, je stegnil roko in pokazal na njiju.

„Tako? Vidva sta torej, ki povzročata nemir v gimnazijskem poslopju? Zaradi vajinega vedenja vaju priporočim pri razredniku in vama prepovem za mesec dni bivanje v šolskem poslopju. Pojdita! Bolje je, da se odstranita dve garjevi ovci, kakor da se okuži vsa čreda.“

Direktor je govoril začuda počasi, svečano in očetovsko svareče, da so študentje komaj zadrževali smeh. In tudi Janez, čeprav v resnici ni nič kaj rajsko, če človek dobi za svoje pevske zmožnosti tako nagrado, kot jo je njima obljubil direktor. Ukori in še deložacija za mesec dni!

Tako sta Marko in Janez izgubila svoje pristojno gimnazijsko bivališče.

„Kam greva sedaj?“ je zamišljeno vprašal Marko prijatelja, ko sta s polnima aktovkama stala na cesti.

„Ko brez miru okrog divjam, prijatli...“ Janez je poskušal najti prigrizniško pesem, pa se mu je ponesrečilo. Zato je kar na sredi odsekal in se pomilovalno obregnil ob Marka.

„Kam? Kamor te bodo zanesle noge. Lahko se greš učiti na Marof ali pa k frančiškonom moliti za srečen izid današnjega dne. Kar hočeš! Pot ti je odprta! — Zame pa ne skrbi preveč! Ha! Čemu je pa Murnova gostilna na Bregu? Že včeraj sta me dva povabila na kegljanje. Mislim, da ne bom zastoj metal krogel. Nekaj bom prikegljal. Navsezadnje pa tudi mesec ni tako dolg.“

In sta odšla po cesti proti mestu. V kapitlju je zvonilo angeljsko češčenje in pri očetih frančiškanih se je oglasil zvon. —

Dva dni pozneje sta sedela Marko in Janez v krčmi na Bregu. In ne sama. Še pet študentov je prišlo. Prepovedan sad d'ši. Sicer je prav prijetno, če se študent počuti svobodnega, če lahko po lastni volji naroča in plačuje pijačo.

Janez je pri kegljanju prislužil petdeset dinarjev. To je mnogo za študenta. Danes je hotel biti velikodušen. Štefan vina je naročil in ga postavil na mizo.

„Pijte! Kaj bi se držali kisle? Saj nismo pri latinščini, da bi nas gnjavil Kefa!“

Janez je nalival široko in oblastno, da se je pijača razlivala po prtju. In so pili.

„Vetera vina bona sunt!“ je izjavil dobrodušni Melhijor in se oblikoval okoli ust. Letos je opletal po peti šoli in še ni prišel mnogo čez prvih deset strani latinske vadnice. A ta stavek je srečal že na tretji strani in si ga je vtisnil v spomin „usque ad mortem“.

„Marko, natoči in razženi skrbi, saj vidiš, da imaš streho nad sabo!“ je bodril Janez prijatelja in tovariše. „In pojte: Gaudeamus igitur! — Sicer pa je ne znate. Seveda, reve! V naših časih smo študentje skoraj pozabili na to pesem in na krok.“

Smejale se je in pil vino v dolgih požirkih. Čez čas se je domislil:

„Melhijor, tisto povej, kako ste pri Nacetu brali note. Ljubljčan je še ni slišal.“

„Pri kakšnem Nacetu?“ je vprašal Ljubljčan.

„Pri Hladniku, Nacetu Hladniku, ki je bil menda prvi virtuoz na orglah. Lani ali predlanskim je še prepeval po gimnaziji in učil „bando indoevropsko“.

Melhijor se je široko zasmel. Menda se je domislil na vse zabavne ure, ki jih je preživel pri starem muziku. In je prišel.

„V drugi šoli je bilo. Peli smo, kot je kdo vedel in znal. Za note nam ni bilo mar. Sicer je Nace enkrat razkladal tiste kolobarje z repki, ampak nas se ni prijel. Mi smo se pri njem rajši učili za naslednje ure, brali povesti ali pa delali zmaje iz papirja, ki so bili tedaj v navadi. Samo dekleta in kakih pet fantov je pelo. Nace je to videl, rekel pa ni navadno nič. Samo kadar smo mu bili prav gorki, nas je ozmerjal z osli, ki so bolj neumni kot krave na gmajni. Da mu je zelo žal, ker imajo naši starši namesto pametnih otrok taka zabita teleta.

Prišel je božič in Nace je moral dobiti od nas rede. Privlekli smo iz kota umivalnik, ga postavili pred prve klopi in prislonili nanj meter veliko tablo, na kateri so bile naslikane note.

In Nace je prišel. Odložil je vijolino, si natresel tobaka v nos in z lokom pokazal na fanta v zadnji klopi.

„Beri, osel!“

In je prišel. Fant se je trudil, zlogoval in stokal, dokler ga ni prekinil Nace.

„Sedi se, tele zagamano! Boš star osemdeset let, pa še ne boš poznal not. Ti beri, zraven!“ je pokazal na drugega.

C, d, e, k, m, r, p, s...“ se je sprožilo v fantu.

„Osel, kaj misliš, da imamo celo abecedo pri notah?“ se je zadržal Nace. „Sedi se, da te ne slišim! Ti daj naprej, tele črnomaljsko!“

Študent je vstal, obupno stegoval vrat in nazadnje ponižno izjavil, da ne vidi not na tabli.

To je bilo Nacetu preveč.

„Hudič, not ne vidiš, čik bi pa videl, če bi ga vrh Gorjancev postavil. — Kaj me pa gledaš tako neumno?“ se je obregnil ob Mrvarjevega Toneta. „V špejgu se poglej, pa boš videl osla!“

„Če se boste vi odzad postavili,“ je naglo odrezal Tone.

Marko, Janez in vsa družba se je gromko zasmejala. Melhijor je zmagoslavno dvignil kozarec.

Takrat je butnil v sobo krčmar.

„Bejžte fantje, skuz zadnji cimer bejžte, profesor gre!“

Fantje so pustili vino, planili v stransko sobo in odprli okno. Drug za drugim so poskakali na cesto.

Takrat je stopil profesor v sobo. Zagledal je polne kozarce in odprto okno. Naglo je stopil tja. Študentje so še zavili okrog ogle. Samo Marka in Janeza je videl. Zadovoljno se je posmejal samemu sebi in odšel.

V kuhinji pa je rentočil krčmar.

„Prekleta duša profesorška! Poštjane goste mi adžira. Krščen Pilatuž! Če pride še ankrat, ga bom predrl s palco ku mačka. Prekleta duša profesorška!“ —

Še tisti teden sta Marko in Janez dobila ukor. Ne po razredniku, kot jima je obljubil direktor, ampak po razrednem učiteljskem zboru. Zaradi nedostojnega vedenja v šoli in pijančevanja v javnih lokalih.

Marko je globoko vzdihnil, ko je prejel svojo knjižico. Janez pa je lakonsko pripomnil na Markov vzdih:

„Ludi ukor ni vse!“

(Dalje.)

Vladislav Varnenčik

Poljaki in Jugoslovani smo bili v srednjem veku delj časa v ozki zvezi, ki ji je bila povod zlasti skupna turška nevarnost. Že konec 14. stoletja sta imela Poljska in Ogrsko-Hrvatska skupnega kralja v osebi Anžuvinca Ludovika Velikega, ki je podedoval poljsko krono kot nečak zadnjega Piasta Kazimirja Velikega. Ker pa Ludovik ni imel sinov, je ta zveza le malo časa trajala. Njegova starejša hči Marija je s svojim možem Sigismundom Luksenburškim zavladata na Ogrskem, medtem ko so si Poljaki

izbrali za kraljico Ludovikovo drugo hčer Jadvigo. Ko se je ta l. 1386. omožila z litovskim knezom Jagelom, ki je pri krstu pred poroko dobil ime Vladislav, se je ena zadnjih poganskih dežel v Evropi odprla krščanstvu. S krščanstvom vred so Poljaki posredovali sorodnim Litovcem slovansko omiko in pod poljskim vodstvom je nastala v Evropi nova velesila, ki se je uspešno uprla nemškemu prodiranju proti vzhodu.

Že prvi Jagelonec, Vladislava Jagela sin Vladislav, kot poljski kralj III., je obnovil zvezo Poljske z Ogrsko-Hrvatsko in se ves posvetil borbi zoper Turke, v kateri je žrtvoval tudi svoje mlado življenje. Na ogrsko-hrvatski prestol je bil po smrti Sigismunda Luksenburžana prišel njegov zet Albreht Habsburški. Ker je postal tudi kralj češki in nemški, je on prvi ustvaril kasnejšo veliko habsburško državo, ki pa zaenkrat ni dolgo obstala. Že drugo leto svoje vlade, l. 1439., je v vojni s Turki zbolel za neko kužno boleznijo in umrl. Njegova vdova Elizabeta je skušala ohraniti oblast pričakovanemu otroku, toda večina velikašev je mislila, da je treba državi takoj dati vladarja, in je pozvala na prestol 16 letnega poljskega kralja Vladislava. Ta je brž prišel na Ogrsko, kjer so ga z neko krono iz grobnice sv. Štefana kronali za kralja Vladislava I., medtem ko je Elizabeta svojega tačas rojenega sina Ladislava Posmrtnika dala kronati s pravo svetoštetfansko krono, ki jo je s pomočjo neke služabnice s prav žensko zvitostjo ugrabila.

S tem se je začel domači prepir med velikaši, ki ga je sultan Murat II. brž izrazil. Celih šest mesecev je oblegal Beograd, toda hrvatski junak Ivan Talovec je mesto hrabro ubranil. Nato se je vrgel Vladislav na domače nasprotnike in je po hudih bojih ugnal zlasti grofa Urha Celjskega in njegovega vojskovodjo Vitovca, ki sta podpirala vdovo Elizabeto. Po prizadevanju papeževega legata kardinala Julijana Cesarinija so se slednjič pobotali in sklenili, da bo vladal Vladislav I. do svoje smrti, za njim pa naj pride mladi Ladislav Postumus.

Sedaj se je Vladislav z vso vnemo obrnil proti Turkom, s katerimi se je že prej na Erdeljskem uspešno boril njegov prvi svetovalec

Vladislav Varnenčik.

Turki Vladislavovi vojski zaprli in zaradi mraza in pomanjkanja živeža se je morala umakniti nazaj na Ogrsko.

Ta drzni pohod male krščanske vojske v sredino Turčije je izzval povsod veliko navdušenje. V Srbiji so iz nekaterih mest celo izgnali turške oblastnike. Ogrji so sklenili nadaljevati vojno, papež, Benečani in Dubrovčani so bili pripravljeni nastopiti z bojnim brodom, toda pri vprašanju, kako bodo delili plen, so se že začeli prepiri. Previdni despot, ki je dobro poznal turško moč, se zato ni navduševal za tako velike načrte, zlasti ker ni pri vseh svojih žrtvah še ničesar dosegel za Srbijo. Tudi Sultan Murat II. je bil radi vojne v Mali Aziji pripravljen skleniti mir in je s posredovanjem sultanice Mare, despotove hčere, začel pogajanja; za mir je pridobil despot še Hunjadija in kralja. Edini Cesarini je ugovarjal, ko so l. 1444. s turškimi odposlanci v Segedinu sklenili premirje na deset let. Jurij Branković je dosegel, česar še nedavno ne bi nihče pričakoval: dobil je nazaj Srbijo in ko so izmenjali ujetnike, sta se vrnila tudi njegova oslepljena sinova.

Komaj pa je despot odšel v svojo težko opustošeno državo, so začeli Ogrji nasprotovati segedinskemu miru in zahtevati nadaljevanje vojne. Zanašali so se na bojno brodovje, ki je baje odplulo iz Benetk proti Galipoliju, kardinal Cesarini je pa trdil, da sklenjeno premirje brez papeževega potrdila ni veljavno. Kralj Vladislav je končno res odpovedal Turkom premirje in šel jeseni l. 1444. pri Beogradu čez Donavo, toda z dosti manjšo vojsko, kot jo je imel prejšnje leto, kajti bilo je vsega le okoli 16.000 konjenikov. Poljaki so skoro čisto izostali, ker so smatrali kraljevo politiko za škodljivo poljski državi, tudi ogrskih velikašev ni bilo dosti, od hrvatskih ga je spremljal samo ban Franko Talovec, križarjev iz ostale Evrope pa celo ni veliko prišlo. Tudi srbski despot Jurij Branković se ni odzval vabilu na vojsko, ampak je kralja svaril pred njo. Ko ni nič opravil, je sklenil s Turki poseben mir in jim obljubil nevtralnost.

Zato ni pustil vojski albanskega junaka Škenderberga iti skozi Srbijo na pomoč Vladislavu.

Kraljeva vojska je hitela ob Donavi navzdol, zanašajoč se na obljube Bizantincev in na krščansko brodovje v Dardanelah. Pri Nikopolu je prišel k Vladislavu vlaški vojvoda Drakul s sinom in 4000 vojaki. Tudi Drakul je imel slabe izkušnje s Turki in je svaril kralja, češ, kadar gre sultan na lov, ima večje spremstvo, kot je vsa ta vojska. Vendar je pustil svojega sina, da se je s četami pridružil Vladislavu, kateremu je dal še dva vodnika, večša potov po Bolgariji. Od Nikopola je šla krščanska vojska proti vzhodu preko Šumena in Provadije, ki ju je osvojila z naskokom in dosegla 9. novembra črnomoško obalo pri Varni. Boječ se Balkana in njegovih sotesk, je mislil sedaj kralj obiti gorovje in prodirati ob obali na jug proti Bosporu. Še isti večer so pa zagledali kristjani pred seboj ognje sovražne turške armade. Sultana Murata II. je bila vest o prelomljenem miru silno razjarila. Brž se je pobotal s karamanskim knezom v Mali Aziji in s celo vojsko okoli 40.000 mož šel čez Bospor v Evropo. Prepeljal se je na trgovskih ladjah, ki so jih za dober denar posodili menda Genovežani, stari tekmeči Benečanov, katerih brodovje je, nič hudega sluteč, čakalo v Dardanelah. Na evropski strani je svojo vojsko še povečal in jo peljal čez Balkan proti Nikopolu. Ko tam ni več dobil Vladislava, je šel za njim do Varne, kjer je bil sedaj mladi kralj ujet — pred seboj je imel sovražnika, za hrbtom morje in na levi Devnensko jezero — ni mu ostalo drugega, kot zmagati ali umreti.

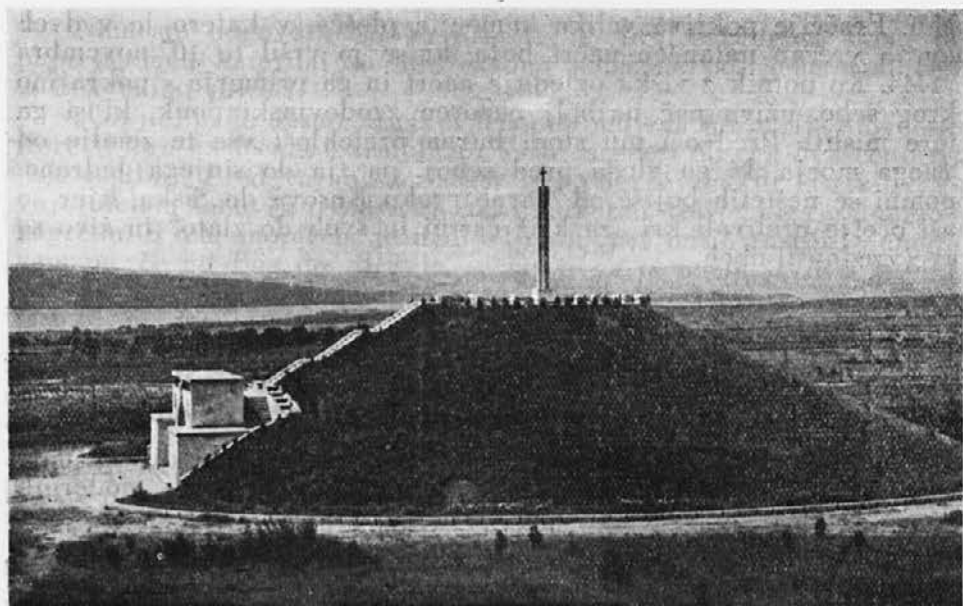
Drugo jutro, 10. novembra, se je torej začel neenak boj. Hunjadi je na obeh straneh razmestil Ogre, na desnem je stala tudi četa križarjev pod vodstvom kardinala Cesarinija. Desnemu krilu je poveljeval varadinski škof Ivan de Dominis, levemu Hunjadi sam, v središču pa je bil kralj Vladislav z izbranimi ogrskimi in poljskimi vitezi ter Romuni. Turkov je bilo skoro trikrat več kot kristjanov. Spredej so stali azijski in evropski spahiji in za njimi kot rezerva janičarji. Ko so Turki nenadno od strani napadli desno krilo križarske vojske in ga vrgli nazaj, so se obrnili tudi Rumuni, le manjši del s kardinalom Julijanom in banom Talovcem se je še hrabro ustavljal. V središču in na levici sta pa kralj in Hunjadi medtem napredovala in kralj je osvobodil tudi ostanek desnega krila od pritiska Turkov. Borba je postajala za Turke neprijetna in vedno bolj ogorčena, zato je Hunjadi prosil kralja, naj se umakne na varno in njemu prepusti vodstvo. Toda kraljevi spremljevalci, ki niso Hunjadiju privoščili zmage, so pregovorili kralja, da je udaril še na janičarje, za katerimi je stal sam sultan. Pri tem naskoku pa je bil kraljev konj ranjen, kralj je padel in izdihnil pod udarci in strelicami janičarjev. Stari janičar Kodža-Kisr mu je odsekal glavo in jo na sulico nasajeno odnesel sultanu. Sultan, ki je še malo prej mislil bežati in so ga komaj zadržali na bojišču, je glavo padlega nasprotnika očitno izpostavil poleg kopja, na katerem je visela — prelomljena mirovna pogodba. Ko je krščanska vojska zvedela za kraljevo smrt, je izgubila pogum in se kmalu spustila v beg pred veselja pijanimi Turki. Hunjadi je zama-

skušal oteti kraljevo truplo in je moral kmalu tudi sam bežati. Srečno se je pretolkel čez Donavo v Vlaško, kjer ga je njegov osebni nasprotnik Drakul ujel in ga izpustil šele na pritisk ogrskih velikašev. Tudi na begu je še veliko kristjanov izgubilo življenje, med njimi papežev legat Cesarini, ki je bil s svojo preveliko gorečnostjo zapeljal mladega kralja v verolomno vojno.

Krščanski poraz pri Varni je eden najbolj usodnih dogodkov v balkanski zgodovini. Z njim se končajo poizkusi osvoboditi Bolgarijo od Turkov in turška oblast na Balkanu je za več stoletij utrjena. V medsebojnem razmerju krščanskih držav, ki so bile tako potrebne sloge v obrambi pred skupnim sovražnikom, je povzročil ta poraz globok prelom. Med Hunjadijem in srbskim despotom Brankovićem je nastalo hudo nasprotstvo, ki se je še poglobilo, ko je Hunjadi čez štiri leta podlegel Turkom na Kosovu. Branković pa je ostal zopet nevtralen. Ko se je Hunjadi sprl z despotovim zetom Urhom Celjskim, se je vsa ogrska hrvarska gospoda razdelila v dva tabora in žrtev tega je bil zadnji Celjan, ki je padel l. 1456. v Beogradu pod mečem Hunjadijevega sina.

Doma na Poljskem in tudi drugod v Evropi so še dolgo upali, da se Vladislav povrne, kot se je pol stoletja prej tudi kralj Sigismund šele čez celo leto vrnil iz nikopolske bitke. Eni so ugibali, da blodi okrog po Grškem, drugi so pravili, da zdihuje v turškem ujetništvu. Ljudska domišljija pa je celo napravila iz njega puščavnika, ki se nekje v samoti pokori za svoje grehe. Nazadnje so Poljaki morali le verjeti v žalostno resnico, pozvali na prestol Vladislavovega mlajšega brata, njega pa so po kraju njegove smrti nazvali „Varnenčika“. Usoda njegovega trupla pa ni do kraja dognana. Kot pripoveduje kronist Mihael Behaim, so Turki odnesli kraljevo glavo v sultanovo prestolnico Bruso, truplo so pa pokopali Grki v „grški kapeli“. Vendar kasnejši potniki ne vedo o njej kot tudi ne o turškem stebru z napisom, ki naj bi ga bili postavili v spomin zmage. Vse to je najbrž izginilo, ko so v 18. stoletju Turki Varno močno utrdili, boječ se ruskega pritiska od severa. Pri tem so uporabili ves stavbni material od blizu in daleč, marsikaj je bilo pa tudi uničeno, ko so Rusi l. 1773. in 1810. obstreljevali Varno. Toda šele pred dobrim stoletjem je bila maščevana Vladislavova smrt, ko je l. 1828. v rusko-turški vojni Varna zopet prišla v krščanske roke. Tri mesece so jo Rusi oblegali in še danes se v zidovih starih varnenskih hiš najdejo ruske krogle iz tistih dni. Zmagoslavni car Nikolaj I. je dejal takrat v svojem proglasu: „Potem ko sem se zahvalil Vsemogočnemu, ki varuje pravico in ki je rusko orožje ovenčal z novim uspehom, se hočem spomniti slavnega prednika, ki je izgubil pred obzidjem Varne zmago in življenje, ne pa časti. Tu je padel hrabri sin Jagelov, Vladislav, poljski kralj, borec se pod zastavo krščanstva. Ne vemo, kje počiva njegov prah, vendar hočem v prestolnici Poljske ovekovečiti njegov spomin“. V ta namen je podaril car mestu Varšavi 12 od 162 v Varni uplenjenih turških topov, da jih postavijo na primernem mestu Vladislavu v spomin.

Ta načrt se je težko uresničil, kajti jeseni 1830. je izbruhnila

poljska vstaja, ki jo je car Nikolaj s trdo roko zatrl in ostal neizprosen nasprotnik Poljakov. Poslej so se stvari sploh čudno zasukale in ko je Varna čez dobrih dvajset let zopet videla krščansko vojsko, so bili to Francozi in Angleži, ki so se kot turški zavezniki v krimski vojni borili proti Rusom. Veliko jih je tu pomrlo za kolero, o čemer priča nagrobnik na južni strani mesta. Seveda so se tudi Poljaki pridružili ruskim nasprotnikom in pri tej priliki so poljski emigranti postavili kralju Vladislavu majhen spomenik, ki se pa ni dolgo ohranil. Postavili so ga na vrhu večjega od obeh gričev, ki se dvigata uro daleč iz mesta na desni strani ceste in kjer po krščanskem izročilu počivajo kralj in njegovi sobojevniki. Oba griča sta brez dvoma stari traški „gomili“, kot jih nahajamo vse polno po Bolgariji, najbrž so jih pa tudi kasneje še uporabljali za pokopavanje.

Končno osvobojenje je doživela Varna v rusko-turški vojni, l. 1877—78, ko je bila pa daleč proč od bojišča. Takrat je po poltisočletnem suženjstvu znova vstala Bolgarija in starodavna Varna se je naglo razvila v največje bolgarsko пристanišče. Na mestu Vladislavove smrti so postavili kamenit spomenik z bolgarskim napisom, ki pravi, da je tu padel „Vladislav Jagelonski, polski i ugarski kralj, zaedno s hristijanskoto ricarstvo (= viteštvo) za vera i za slobodata na B'lgarija“. Ko so po svetovni vojni tudi Poljaki dobili svojo državo nazaj, so se še lepše oddolžili spominu junaškega mladega kralja Varnenčika. Večje gomilo so preuredili v veličasten mavzolej, čigar kamenito pročelje krase poljski, bolgarski in ogrsko-hrvatski grb z velikim posvetilom „Vladislao Varnensi“. V notranjosti hriba se nahaja prostorna kapela, ob straneh pročelja pa vodijo stopnice na planoto vrh hriba, kjer se dviga daleč viden obelisk s križem na

vrhu. Pročelje pokriva velika kamenita plošča, v katero je v dveh barvah vrezan natančen načrt boja, ki se je vršil tu 10. novembra l. 1444. Ko potnik z viška ogleduje načrt in ga primerja s pokrajino okrog sebe, uživa pač najbolj nazoren zgodovinski pouk, ki si ga more misliti. Pred oči mu stopi burna preteklost vse te zemlje od Črnega morja, ki ga gleda pred seboj, pa tja do sinjega Jadrana. Spomni se nešteti bojšč od Varne preko Kosova do Siska, kjer so naši očetje prelivali kri „za križ častni in svobodo zlato“ in živo se zave vrednosti obeh.

Dr. Jož. Debevec:

Obiski pri naših upokojenih profesorjih

3. Pri g. šolskem svétniku prof. Alfonzu Paulinu.

Rastlinstva se slovenski dijaki učite sedaj iz lepih, dà, prav lepih, modernih učbenikov (dr. St. Beuk, Fr. Kapus, dr. P. Kozina). Mogli pa so ti svojo bogato snov črpati iz nekega skupnega vira, iz prvega izvirnega slovenskega „Rastlinstva“, ki je izšlo pred 40. leti: „Prirodopis rastlinstva — za nižje razrede srednjih šol, spisal Al. Paulin, prof. višje gimn. v Ljubljani, s 308 podobami, v Ljubljani, 1898, cena vez. 3 K. 20 h.“

Rodil se je prof. Al. Paulin dne 14. sept. 1855, kot sin oskrbnika graščaka Auersperga (Anastasius Grün je bilo graščakovo pesniško ime) na Turnški graščini pri Krškem. Bil je profesor prirodopisa na ljublj. višji (sedaj klasični) gimnaziji od l. 1881. do upokojitve l. 1910; zopet pa je učil botaniko na naši univerzi v letih 1921—1925 ter bil direktor botaničnega vrta do l. 1931.

G. prof. stanuje v Komenskega ulici v hiši pekovske zadruga, v pritličju. Ko sem vstopil, me je iz njegove delavnice pozdravilo veselo žvrgolenje raznih gozda prebivalcev.

„V šolskih letih 1883-84 ter 1884-85 — res davno je že! — ste mi bili, g. svétnik, profesor za prirodopis in matematiko. V Biografskem leksikonu kakor tudi v prvi številki l. letnika Proteusa so naštetí vsi Vaši prirodoslovni spisi. Bili ste nam zmerom vzor delavnosti. Vem in znano nam je, da tudi v pokoju neprestano delate. Ali nekaj je, kar je za Vaš pokoj značilno: v stalni zvezi ste z vsem znanstvenim svetom, obiskujejo Vas razni svetovni učenjaki, v Vaše tiho stanovanje prihajajo pisma iz raznih znanstvenih središč, ko Vas tujerodni botaničarji vprašujejo o podrobnosti flore v Sloveniji.“

Namesto odgovora mi je prinesel g. profesor debel sklad pol papirja, med katerimi so bile skrbno položene posušene cvetlice z znanstvenimi pripisi.

„Glejte, to je deseti fascikel (snopič) mojega herbarija slovenske flore (*Flora exsiccata Carniolica*). Vsak fascikel obsega dve centuriji (200 rastlin). Pred vojno sem sestavljal po več enakih fasciklov; po vojni delam samo še tri, dva za našo univerzo, tretjega za univerzo v Zagrebu. S tem snopičem je ugotovljenih 2000 naših rastlin. Namera vam pa, če mi Bog da zdravje, sestaviti na ta način še dva fascikla (400 rastlin). Glede obiskov je pa res, kakor ste omenili. Nedavno se je n.pr. pri meni oglasil botanik Kükenthal iz Švedske.“

„Gotovo Vam zlaganje tega ogromnega herbarija da dosti dela?“

„Ko zjutraj ob šestih vstanem ter pri zajtrku pokadim smotko ter preberem ‚Slovenca‘, se takoj lotim dela in delam ves dan in tako dan za dnevom.“

„Ali ste, g. svétnik na neštetihi potih po naših dolinah in gorah, ko ste nabirali rastline, tudi kaj takega doživeli, kakor Franc Erjavec, ki so ga na Vipavskem kmetje, ko je botaniziral, imeli za ubeglega roparja?“

G. profesor se je nasmehnil: „Take romantike zdaj ni več. Bil pa sem večkrat prav prozaično do kože premočen in v prvih letih, ko še ni bilo toliko planinskih koč, sem nekajkrat prenočil kar v kakšnem tamarju ali planinskem stanu. Sicer pa že kakšna tri leta ne delam več ekskurzij. Zadnja je bila v Vrata pod Triglavom.“

„V Vaši gimnazijski dobi je bil Vaš oče oskrbnik pri starem grofu Auerspergu, ki ga je bil kot gojenca v Klinkowströmovem zavodu na Dunaju med drugimi v letih 1822 in 1823 poučeval tudi naš Prešeren. Seveda ste tudi Vi poznali tega slovečega Anastasia Grüna? Ali Vam je kaj spomnil Prešerna?“

„Kot gimnazijček sem staremu grofu vselej moral pokazati šolsko spričevalo. Bil je ošaben aristokrat. O Prešernu ni meni kajpada črtnil nikoli. Grmel je kot poet zoper duhovno in politično hlapčevstvo, a kot človek je bil brezsrčnež: stare posle je brez odpravnine spodil iz službe. Ta usoda je bila zadela tudi mojega očeta.“

„Dovolite, g. svétnik, še eno vprašanje. V B. leksikonu stoji, da ste kot sedmošolec v Novem mestu pred božičem l. 1871. s sedmimi tovariši (od 13) zaradi nevšečnih razmer na gimnaziji zapustili Novo mesto in odšli najprej na Reko, potem v Celje in se končno le vrnili v 8. raz. v Novo mesto. Kaj je bilo s tisto nevšečnostjo?“

„Nič posebnega. Mladeniška razposajenost. Tisto leto je prišel v razred kot profesor klasičnih jezikov Luka Kunstek. Dočim so prej patri frančiškani z nami ravnali obzirno, prijazno, se je K., sam slabo podkovan, usajal in nam krivico delal. V znak demonstracije smo odšli — v negotovost in svojo škodo. Šestnajst let pozneje so sedmošolci v Ljubljani napravili napram nekemu nemškemu profesorju ravno nasprotno. Mladina pač hitro zori.“

Skoro dve uri sem mučil g. profesorja s svojimi vprašanji. Na zadnje me je pa on vprašal:

„Kaj bo z našo sedanjo gimnazijsko mladino? Ali bodo znali kak svetovni jezik?“

Kako rad bi bil pritrdil! Tako pa sem se le poslovil: „Vedeli smo, g. svétnik, že kot dijaki, kako ste po očetovi smrti Vi skrbeli za svojo mater, ji bili najboljši sin. Bog Vam je dal to izredno srečo, da je mamica doživela izredno starost, stoto leto. Naj tudi Vam dá Bog, kakor želi poljska zdravica: „Sto lat, sto lat niech żyje nam!“

4. Pri vladnem svétniku dr. Lovru Požarju, gimn. ravnatelju.

Bilo je 20. novembra l. 1916. Ljubljanska klasična gimnazija je za hip pozabila na sodni dan — dies irae! — ki je divjal okrog nje, pa se pobožno zbrala k tihi slovesnoti. Ravnatelj dr. L. Požar, ki je ta veliki zavod vodil od jeseni l. 1907., se je ob svojem odhodu v stalni pokoj poslavljaj od učiteljskega zbora in mladine. Najbolj so se mi, ki sem tudi bil v učit. zboru, vtisnile v spomin ravnateljeve besede v poslovilnem govoru: „Rimski cesar Mark Avrelij je zapisal v svojem dnevniku (knj. I. 17) ‚Bogovom sem dolžan hvaležnost, ker so mi dali... dobre starše... dobre učitelje... pa tudi za to, da sem si ohranil mlado nedolžnost.‘ Draga mladina! Tudi jaz sem v tem slovesnem trenutku, ko se jenja moje javno delovanje na tem svetu, hvaležen Bogu za

vse dobre, ki mi jih je v obilni meri delil, zlasti pa, da mi je njegov angel varuh obvaroval mojo mladost pred raznimi zablodami. Brez kesanja — ne kakor tisti Gregorčičev starček: ‚Da zabil bi reve in teže, na posteljo starček se vleže...‘, nasprotno, z veseljem gledam nazaj na svoja mlada leta. In to želim tudi vam, dragi dijaki!“

V teh besedah sem videl ključ v vse neumorno delovanje ravnateljevo, zlasti pa v njegovo čudovito duševno svežost in še prav posebno v njegov neoslabljeni spomin. Ko je kot ravnatelj prihajal prisostvovati pouku slovenščine v raznih razredih in se je pri deklamaciji pesmi Prešernovih, Aškerčevih, Gregorčičevih itd. temu ali onemu učencu kaj zateknilo, je on — brez knjige! — skoro vselej znal iz zadrege pomagati. Čudili so se mu učenci, pa tudi mi, učitelji.

Minilo je od tedaj nad dvajset let. Da bi ga danes smel predstaviti mladim čitateljem Mentorja, sem g. ravnatelja obiskal v njegovi hiši v Tavčarjevi ulici.

Uvod ni kazal, da dobim to dovoljenje. Prijazno, toda odločno mi je dejal: „O sebi ne čitam rad. Svoje slike v listih ne bi rad gledal. Tudi Vašega pisanja ne bom bral.“

Skušal sem g. ravnatelja razorožiti: „Saj Mentor ne bo pisal za Vas, da bi Vi brali, ampak za mladino, da se ji razširi obzorje življenjske modrosti. Ne bom pripovedoval tega, kako ste v letih 1877 — 1880 kot vseučilišnik vsake počitnice prišli iz Gradca v Haloze, kjer sta z velikim Slovanom, župnikom B. Raičem čitala staroslovenske tekste in ste se prav ob tem možu izvežbali za odličnega govornika; ne bom popisoval mladim mentorjevcem, kako ste kot učitelj slovenščine in klasičnih jezikov ves živeli edino le šoli, čemur sta med drugim zelo zgovorni priči obe Vaši knjigi „Latinske vadbe za tretji“ in potem „za četrti gimnazijski razred“ (l. 1896 in 1901), po katerih sem sam več let poučeval ter občudoval tako njih lepo slovenščino kakor tudi duhovite celotne sestavke, narejene po Kv. Kurciju Rufu (o Aleksandru V.), zlasti pa po obeh Cezarjevih delih: tudi ne bom govoril o tem, kako ste enajst let vodili višjo dekleško šolo (1896 — 1907) in ji na podlagi potovanj in obiskov enakih zavodov v tujini dali in sestavili učni načrt, v burnih šolskih letih 1914—15 ter 1915—16 kot direktor odbijali neosnovane napade nemških birokratov na čast slovenskega zavoda; samo to skrivnost bi rad izdal mladini in starini, kako ste do pozne starosti ohranili tako trden in tako obsežen spomin?“

„Na dva načina: pesmi, ki jih znam, naše slovenske in hrvatske, pa tudi Horacijeve, Göthejeve itd. vedno ponavljam bodisi na sprehodih ali ponoči, ko ne morem spati; razen tega pa se vedno novih učim. Te dni n. pr. sem se naučil 20 kitic Koseskega „Ne sodi!“

„Koseskega? Saj je silno težak!“ sem vzdihnil.

„Vprav zato! Kadar si ne bom nič več novega in težkega zapomnil, bom vedel, da sem — star.“

„Ali ste, g. vladni svetnik, na gimnaziji imeli kakega znamenitega sošolca?“

„Nižjo gimnazijo sem obiskoval v Ljubljani, višjo pa v letih 1873—1877 v Celju. Celje in sploh Štajerska mi je dala največ. V Ljubljani je bil moj sošolec Andrejčkov Jože, v Celju pa je bil sošolec med drugimi tudi Aškerc.“

„Aškerc? Ali smem vprašati, kakšne spomine imate nanj?“

„Eno stvar naj omenim: Ko sem mu nekoč svetoval, naj bere tudi največjega nemškega lirika Heineja, je odklonil z utemeljevanjem, češ da bi utegnil izgubiti samobitnost.“

„Že več let Vas prav vsake počitnice prosi ta ali oni razred Vaših bivših dijakov, da se udeležite te ali one obletnice mature. In vselej radi pridete ter razveselite udeležence s prijaznim nagovorom. To je res Eros philosophicus!“

Z lepimi mislimi sem odšel. Deveti križ (rodil se je 10. avgusta l. 1855. v Vrhpolju pri Moravčah) si je že naložil g. vladni svetnik, pa ga nosi pokoncu, raven ko sveča. Tako starost blagruje stari Ciceron v svojem spisu: Cato de senectute.

Grivški:

Sanje

Prečudne snoči sem imela sanje,
vesele in prav nič vsakdanje:
bilà, pomislite, sveti Miklavž sem jaz,
nosila sem bradat obraz,
na glavi mitro, palico v rokàh
in bele, zlate šolne na nogàh
in plašč škofovski s stolo...

Odšli smo v šolo.
Naprej so šli krilatci božji zlati,
za njimi pa peklenski črni škrti
in končno z vso strahoto in resnobo
stopili vsi smo — v konferenčno sobo.

Jož, komaj sem v slovesnosti
vzdržala se in resnosti!

Na tleh klečáli so profesorji v trepetu,
kaj takega še ne na svetu,
tu bil je matematik, tam profesor zgodovine,
francoščine, latinščine in fizične doktrine
in še profesorja slovenščine in verouka
je k tlom potrla grozna muka. —
In ko so sklepali roké in zrlí vame,
podoba skrušenosti same,
Miklavž začel po vrsti sem izpraševanje
in preizkušal sem njihovo znanje...
Ojej, profesorji začeli so jecljati,
nihče ni znal odgovora mi dati...

„Haha, zdaj vas imám, profesorji! Hej, škrti,
le hitro v koš vse dajte jih pobrati
in še je treba kataloge jim zažgati,
našéskati jih in v pekèl poslati —
sedaj je čas, da smemo se nad njimi maščevati!
Hej, škrti, čujte, hitro nanje!...”

Tedaj sem se zbudila in ugotovila,
da vse to sladko maščevanje
biló je le prevara — prazne sanje.

Jelko Erzin:

Vtisi in doživljaji s petega svetovnega skavtskega tabora v Holandiji

IV.

31. julija 1937.

Zbudili smo se v pričakovanju otvoritve petega svetovnega Jamboreeja, nakar bi v slavnostnem sprevedu korakali pred ustanoviteljem skavtizma lordom Robertom Baden-Powellom. Vsi tabori so se z največjo naglico pripravljali na ta svečani dogodek. Ze na vse zgodaj zjutraj so prinašali raznašalci v tabore prvo številko tabornega dnevnika „Jamboreepost“, ki je bil poln slik iz vseh delov tabora, seveda z Baden-Powellom in kraljico Wilhelmino na naslovni strani. Najrazličnejši članki so se vrstili v njem, celodnevni program in zanimivosti iz posameznih taborov „celega sveta“. Ob enajstih smo imeli nekačo „malico“, holandsko specialiteto, podobno našemu mlečnemu rižu, nakar smo odšli v polni paradi z vsemi zastavami.

Prostor za areno, določen za zbiranje narodov, se je polagoma polnil. Nikakor ni kazalo izgubljati časa. Z Dolfetom sva popokala aparate in izgubila kakor

Jelko Erzin

kafra. Fotografirala sva zdaj vihrajoče zastave pred tribunami, zdaj prihajajoče Poljake z godbo, nato sva sedla med Egipčane, se fotografirala med Japonci, „knipsala“ prihod Holandcev na zbirališče in madžarsko godbo, „usekala“ dolgo Bradega Avstrijca in prihajajoče Švede in z žalostnim očesom zrla za prihajajočimi Palestinci in Siamci, ki jih radi preognjenega združevanja vse te nepopisne pestrosti na našem filmu nisva mogla več „ujeti“, ker nam je že pošel. Vračala sva se polagoma k našemu oddelku, ki je imel določen prostor ravno za Japonci. Tu so se že z mednarodnim kramljanjem sklepala poznanstva, se pobirali naslovi in podpisi in se začelo že izmenjavanje raznih „vrednot“ z vsemi sosedi, da se je zdelo kar nemogoče, da se bo naša reprezentanca mogla zopet združiti pod svojo zastavo. Vse je fotografiralo nenadkriljive prizore ob združenju različnih narodnosti z raznih kontinentov. Postavljali smo „žive“ stol-

Jugoslovani med Japonci

pe za fotografiranje iz zraka. V tem se je posebno odlikovala Latvija, ki je stala za nami. Postavila je nad 8 metrov visok stolp iz samih ljudi, na vrhu pa fotoaparata. Edinstveno! Polagoma smo se zopet zbrali na svojih prostorih, ker pričetek slavnosti se je bližal. Po radiu so dajali neprestano navodila, kako naj se vse v najlepšem redu izvrši. Ob dveh pričetek. Vse stoji „mirno“ v vrstah, ko zadoni jamborejska himna. Sprevod se prične. Prostor se počasi prazni in — sedajle smo mi na vrsti. Korakamo, sprva počasi in nato usmerimo korak po zvokih godbe, ki doni iz vseh zvočnikov; razpostavljenih povsod po areni. Prekoračimo kanal, ki deli zbirališčni prostor od arene. Spredaj neseta dva desko z napisom „Jugoslavija“, nato sledi državna zastava, za njo načelnik reprezentance in za njim korakamo v dveh

Pri skvutih starost
ne igra vloge...

Latvija fotografija.

dvanajsteroredih mi, nudeč občinstvu pestro sliko ob pogledu na opanke, narodne jopiče, jeleke imenovane, in na slikovito srbsko torbo, ki je bila nerazdružljiva spremljevalka našega „šefa propagande“. Zanjemo burno ploskanje tisočglave množice in že smo pred tribuno. Zadoni povelje in glave okrenemo k pozdravu. In tedaj zagledamo moža, sivega, a vendar čilega starčka osemdesetih let, lorda Baden-Powella, ustanovitelja skvtizma, kako se prijazno smehlja in maha z roko v pozdrav. Poleg njega sedi kraljica Wilhelmina, že istotako priletna dama, ki se nam ravno tako smehlja in nam prijazno odzdravlja. Občutek sreče spreletava vsakogar, ko vidi prvič v svojem življenju, in Bog daj, da ne zadnjič, ustanovitelja pet milijonske svetovne organizacije. Vse to traja morda komaj minuto. Povelje, in že korakamo zopet mimo množic, ki nam navdušeno ploskajo. Gremo skozi gozd zastav vseh narodov, ki so nasproti glavni tribuni, prekoračimo kanal in spet smo na zbirališčnem prostoru. Vsi molčimo in premišljujemo svečani trenutek, ki smo ga pravkar doživeli.

Pri tej priliki bi omenil zanimivo jamborejsko navado, ki bi jo po naše rekli „naskok“, „juriš“. Ko se namreč zberejo po končanem mimohodu vsi narodi zopet na zbirališčnem prostoru, se združijo zastave vseh narodov na določenem mestu, vse „moštvo“ pa se na dano znamenje zažene proti slavnostni tribuni Baden-Powella, da ga pozdravi. Nato ima Baden-Powell slavnostni govor. Po govoru se

razidejo vsi pod svoje zastave, nakar odkorakajo med prepevanjem in godbo v svoje tabore. Isti tradicionalni „juriš“ je bil na programu tudi letos. Znamenje zanj naj bi predstavljal strel z raketo, in tu smo bili mi, Jugoslovani, povzročitelji prav neljubega dogodka.

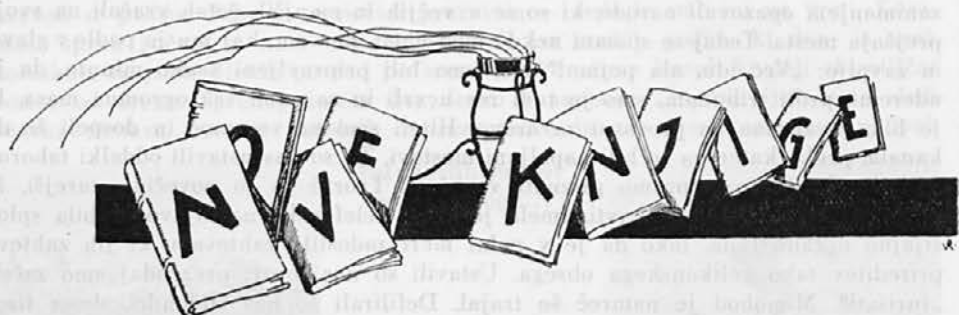
Ko smo torej prispeli na svoje staro mesto, smo udobno posedli po tleh in z zanimanjem opazovali narode, ki so se v večjih in manjših četah vračali na svoja prejšnja mesta. Tedaj se spomni nekdo med nami, ne vem, kaj mu je padlo v glavo, in zavpije: „Več idu, ala pejmo!“ Ker smo bili pripravljeni vsako minuto, da jo uderemo proti tribunam, smo jo tudi res ucvrli in za nami vsa ogromna masa, ki je bila že zbrana na prostoru za areno. Hiteli smo na vso moč in dospeli že do kanala, preko katerega so bili napeljeni mostovi. Tu so nas ustavili oddelki taborne policije. Tudi njej moramo priznati vso čast. Tvorili so jo največini starejši, že nad osemnajst let stari skavti. Imela je svojo telefonsko napeljavo in bila sploh sijajno organizirana, tako da je v polni meri zadostila zahtevam, ki jih zahteva prireditelj tako velikanskega obsega. Ustavili so nas torej; zgodaj smo začeli „jurišati“. Mimohod je namreč še trajal. Defilirali so baš Holandci, deset tisoč po številu, ki so kot domačini prišli poslednji na vrsto. Policija ni mogla vzdržati. Mostovi so sumljivo pokali, naval je bil prevelik. Policija je bila prisiljena popustiti, da ne bi prišlo do nesreče. In že smo drveli dalje. Pa so poklicali še varnostni oddelek iz defileja, ki je napravil naravnost presenetljivo hitro kordon s pomočjo palic. Ta je prve navale res vzdržal, ali kaj je zmogla peščica proti množicam, ki so še neprestano dotevale. Kordon je bil prebit in defile neprostoovoljno končan. Tedaj se je pognalo trideset tisoč skavtov in obstalo šele pred tribuno, ko so dosegli, kar so hoteli. Ko so se približali svojemu ljubljencu, svojemu očetu, so mu neprestano vzklikali in vihteli klobuke in palice visoko v zrak. Jaz sem držal v rokah aparat v neprestani pripravljenosti, da bi ujel ta prizor. Priboril sem si prostorček v šestmetrski oddaljenosti od tribune in — pritisnil. Kot sem pozneje videl, sem sliko še čisto dobro ujel, vendar je radi premika nekoliko nejasna. Bili smo torej pred očetom skavtizma. Z mirno kretnjo nas je miril in bodril k molku. Šumenje in vzklikanje vzvalovljene množice je polagoma pojemale in končno prestalo popolnoma. Vsi smo se poglobili v svečan molk! Prva je spregovorila kraljica, ki je otvorila peti svetovni Jamboree. V svojem holandskem govoru nas je med drugim vse skupaj najpristrčneje pozdravila in se iskreno zahvalila za požrtvovalno udeležbo na tej svetovni prireditvi.

Za njo je spregovoril Baden-Powell. Govoril je jasno, močno in zveneče in poleg vsega še na pamet, kar je treba pri dvainosemdesetih letih naravnost občudovati. Baden-Powell in kraljica Vilhelmina

Po končanem govoru ni bilo vzklikanja ne konca ne kraja. Šele proti šesti uri smo se polagoma umirili, nakar smo se zbrali vsaka reprezentanca na svojem mestu in slovesno odkorakali v tabor. Tako se je pričel Jamboree.

(Dalje.)

Silvo Kranjec: Med Napoleonom in Leninom. Sto let Evrope (1814 — 1914). 1937. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 390. Cena vez. Din 120.—. Profesor Kranjec nam v tej knjigi „Kosmosa“ riše sto let evropske predvsem politične zgodovine od dunajskega kongresa do začetka svetovne vojne. V lepi, gladko tekoči slovenščini slika pisatelj glavne osebnosti evropske politike in diplomacije z vsemi dobrimi in slabimi stranmi, n. pr. Metternicha, Bismarcka, Palmerstona, Cavourja, Napoleona III., Viljema II. in ruske carje. Živahno in zanimivo opisuje medsebojno razmerje držav in končno njihovo delitev v dva tabora, v trojni sporazum (Anglija, Francija, Rusija) in trozvezo (Nemčija, Avstrija, Italija in njen odhod iz zveze) ter vse ozadje in rastočo napetost (boj za kolonije) med obema taboroma, ki je dovedla do svetovne vojne.

V svoji knjigi je odmeril prostor tudi malim državam (Finska, Danska, Holandska, Belgija, Švica in balkanske države) in riše boj malih narodov za svoje pravice (boj Ircev za samostojnost in nesrečno usodo Armencev).

Omenja tudi dve mirovni konferenci v Haagu, ki naj bi zaustavile splošno oboroževanje, dosegli obveznost haaškega

razsodišča ter razorožitev, ki sta pa propadli radi nemškega odpora.

Govori tudi o narodnem prebujenju evropskih narodov, zlasti o preporodu Slovanov. Kaže na žalostno usodo Poljakov v Rusiji, kjer so jih hoteli porusiti in s silo privedi v pravoslavje, in o njihovem nasilnem raznarodovanju v Pruski, ki je hotela celo razlastiti poljskega kmeta, dočim „so pa bili v Avstriji poleg Nemcev in Madžarov — tretji vladajoči činitelj v monarhiji, ki so se vztrajno upirali demokratizaciji Avstrije.“ Z zanimanjem zasledujemo opis razvoja notranjih težav komaj ustanovljene Bolgarije in vso notranjo trhllost in gnilobo carske Rusije, ki je dozorela 1917 za boljševiški prevrat. V okviru svetovne zgodovine podaja pisatelj kratek opis naše narodne zgodovine.

Spretno razpravlja tudi o notranjem življenju držav: stremjenja po večjih polit. svoboščinah (tisk, društva, zborovalna in obča volilna pravica, celo za ženske), težnje po samoupravi tlačениh narodov. Posebno napeto govori o burnih strankarskih bojih, ki so se ponekod izdivjali v državljanske vojne; na drugi strani pa opisuje države, katerih notranji razvoj je potekal dosti mirno (male države na zahodu in severu).

Jasno in pregledno omenja, četudi tu in tam bolj na kratko, izume tehnike ter napredek gospodarstva, razvoj velike industrije, zemljiške reforme v Evropi, življenje delavstva, glasnike socialne misli in njihove predloge za bolj pravično ureditev družbe, delavske stranke in njihove cilje, delavsko zakonodajo in delavsko zaščito. Govori o raznih prevratnih poskusih („petrolerji“, ki so v Parizu polivali najlepša javna poslopja s petrolejem in jih zažigali, ter „krvavi teden“ v Barceloni, kjer so uporniki zažigali cerkve in samostane) in o revolucionarjih, tako n. pr. o Leninu.

Dobro je obdelal tudi položaj cerkve in katoličanov v Evropi, kjer se vidi, kako so si francoski katoličani sami škodovali, ker so dolgo časa trdovratno držali z monarhisti in se niso hoteli sprijazniti z demokratično republiko, radi česar je vlada preganjala redove in zapirala njihove šole. Omenja tudi krščansko socialno gibanje.

Knjiga ni nikak prevod, temveč samostojno delo, pisano poljudno znanstveno, a v obliki, ki je razumljiva in zanimiva tudi širšemu krogu. Vrednost knjige povečuje odlična oprema s 110 lepimi slikami in s 5 skrbno izdelanimi zemljevidi. Na koncu navaja glavno uporabljeno slovnstvo in ima tudi pridejano osebno kazalo. Knjigo nad vse toplo priporočamo.

R. Kanduč.

Dr. Ivan Dolinar: Dobrava. Zgodba v treh dejanjih. 1957. Založila Prosvetna zveza v Ljubljani. Tisk Misijonske tiskarne, Groblje-Domžale. Str. 35. Cena din 5.—. Dolinarjeve igre — saj ni novinec — so naši odri kaj radi igrali in gotovo jim je s svojim novim delom ustregel. Dejanje „Dobrave“ se godi v polpreteklosti v gorah na Goriškem. Na Dobravi gospodari Sever, ki je bil prvotno bajtarski sin in je ljubil dekle, katero mu je prevzel Hrast z Dobrave. Tega ni mogel preboleti. Šel je v svet, a ko se je vr-

nil, se je maščeval: v temni noči je Hrasta treščil v prepad. Po tem zločinu se je poročil z vdovo in zapaševal na Dobravi, ko je postal še zaupnik tujcev. Vse se ga boji. Žena mu je umrla, sin iz prvega zakona je dorastel in Sever ga je poslal v šole, da bi ostala Dobrava njemu. Teta Marjeta, ki ji obljublja zakon, mu pomaga, čeprav ve za njegov zločin, ki ga je sam izdal v sanjah. Severju ni še dovolj. Mlinarja Rožiča bi še rad spravil ob posestvo in dobil njegovo hčer Cilko, ki ljubi Hrastovega Janka z Dobrave. — Igra se začne z barantanjem. Rožič je Severju dolžan precej visoko vsoto, ki je ne more plačati, pa pride prosit, da bi počakal, in napravita kupčijo za — Cilko. Medtem se vrne Janko iz Bologne, kjer je dokončal študije na visoki šoli za kmetijstvo, zadrži hlapca Matijo, ki se je pripravljaj, da zapusti radi Severja Dobravo, pove teti, da ostane doma, kar Marjeta zaupa Severju, ob čemer izvedemo tudi za Severjevo preteklost in njegov zločin. Sever prosi Marjeto, naj pregovori Janka, da pojde v službo, in ji obljubi zakon. Ko se Janko ne vda, mu Sever zagrozi z denunciacijo in konfinacijo, ker je skril slovensko zastavo in knjižnico razpuščenega prosvetnega društva. — Drugo dejanje se godi pri Rožičevih, ko pride Sever na ogled in k zaroki, h kateri Cilka le prisiljena privoli, a se ji odločno upre, ko vedejo mimo uklenjenega Janka. Tudi Marjeta se tedaj potegne za Janka in zagrozi Severju, da vse izda, ako se nečak v enem tednu ne vrne. — V tretjem dejanju je Janko zopet doma, poseže v spor med Matijem in Severjem, izve od tete, kako je z očmom, nakar se zavzame za Rožiča, ki je prišel, da pogodbo prekliče, in končno se Sever, ko vidi, da ne pomaga narejena prijaznost in ne grožnja, sam sodi.

Kolikor mi je znano, je „Dobrava“ druga igra, zajeta iz povojnih razmer na Goriškem. Radi tega, mislim, bo našim

odrom ob raznih prilikah zelo prav prišla. Igra je lahko vprizorljiva, saj nastopa v njej samo sedem oseb in tudi scenarija ne bo delala težav. Dovoljenje za

vprizoritev daje Prosветna zveza v Ljubljani na ta način, da kupijo včlanjena društva 5 izvodov, za nevčlanjena pa si pridržijo založnica posebno tantijemo.

Pomenki

Boris Grabnar. Ob Vašem „Egiptu“ sem kar ostrmel, ko sem ga vzel v roko. Oris Egipta v verzih ste podali. Rišete ga res lepo v gladkih verzih, v katerih niste nikdar v zadregi za rime, ki so na splošno dobre, a dikcija je na premnogih mestih prisiljena in podajanje le vse prevsakdanje pripovedovanje. Kaj, če bi rajši vse svoje doživljanje podali v posameznih liričnih pesmih ali pa v lepem živahnem potopisu? Premislite in se odločite! Posamezne pesmi bi že priobčili, potopis pa bi moral počakati do prihodnjega leta.

Rodoljub. Veseli me priznanje, glede želje Vam pa moram reči, da najdete v Mentorjevih letnikih vse ono, kar bi radi. Tudi v letošnjem že, kolikor je pač bilo doslej mogoče. Vaš nasvet bom upošteval, kolikor bi dobil takih prispevkov, ki bi res spadali v list. Pošljite, kar obljublimate, potem se lahko kaj več pogovoriva, — a ne psevdonimno!

A. P. Zadnje pesmi niso še nič boljše. Za svoja čustva niste našli še pravega izraza. Saj vendar že veste, če ne drugače vsaj iz šole, kaj je pesem in kakšna je sodobna lirika. Ti Vaši verzi kažejo dobro voljo, več pa ne. Če se ne povzpnete s svojim pegazom kaj kmalu višje, je bolje, da ostanete „prijatelj peš koraka“ v življenju, ki Vam bo nudilo gotovo več drugega dela, kjer se pokažite in izkažite moža!

H. N. Vaše pesmi so začetniške, a vendar diha iz njih vse ono, kar oživlja še neokretno besedo. „V mladi zimi“ se Vam je prva kitica posrečila, a v naslednjih dveh ste prešli v vsakdanjo prozo. Ciklična „Prva bol“ ob materini smrti je po

čustvovanju lepa, a oblikovno še šepa. Mogoče bom drugo iz tega cikla nekoliko opilil in o priliki priobčil. Seveda bi mi bilo ljubše, če bi sami vse štiri tako prepilili, da bi bile vse dobre.

Iris. Nekoliko popravljeno priobčim. Dosti boljše bi vse bilo, če bi pazili bolj na ritem, ki ga po nepotrebnem menjujete.

Boris. Pesem ni slaba, kar dobra deklamovanka bi bila, samo mestoma ji je treba še pile!

A. C. Dve leti ali kaj se niste več oglasili, zato sem bil radoveden, kakšna je ta čas postala Vaša pesem. Reči moram, da ste se razvili, da se pozna napredek in da vse kaže, da boste peli še lepe pesmi. Za zdaj se mi zdi, da je Vaša edina napaka to, da vzamete vse prelahko, skoraj bi rekel — norčavo. Saj lahko to ali ono po svoje poudarite, lahko ste šegavi, dovtipni in kar še hočete, samo — sunt certi denique fines, preko katerih ne smete, če imate dovolj tenek čut za lepoto, ki naj jo pesem poje.

S. Kaj je napačno? Napačno je, da hlastate za „modernostjo“, ki ni več moderna; če bi pazili bolj na obliko in ne bi hoteli biti za njeno ceno „sodobni“, bi bili lahko sodobni in Vaši verzi dobri. Upoštevajte to in pojte neprisiljeno, n. pr. tako, kot ste zapeli prvo kitico v „Pismih“, a brez okvira!

Planinski. S pesmijo ni nič in tudi Vaš „Gozdnik“, ki piše spomine — po smrti, je le prva vaja. Gozdnikova usoda je sicer hudo romantična, ki bi vlekla v kakšnem podlistku, če bi jo znali obdelati. Pesnik ne boste, pripovednik pa mogoče da postanete. One stvari le pošljite po

pošti, samo dovolj jih znamkujte, ker bo pošiljka po tem, kar navajate, gromozansko pismo!

Dr. Starina. Hvala, bom v eni prihodnjih številkih priobčil.

B. M. V „Božičnih mislih“ me kar miha, da bi prvi del opilil in ga priobčil; prošnja v drugem delu je slabša, zlasti v koncu. V „Upanju“ je tudi samo prva kitica dobra, drugo pa vsebinsko plehko in oblikovno šibko.

T. R. „Slutnje“ in „Ti naši dnevi“ kazeta, da ste se premaknili z mrtve točke in se zavedali, kaj je pesem in kakšna naj bo. Škoda, da je v njih ostalo nekaj neubranosti iz vsakdanjega žargona, ko ste bili v zadregi za rimo. — „Sredi travnika“ ni ne vsebinsko ne oblikovno nič posebnega.

Zasavski. Prvi del, uvod v svoje potovanje k morju, in „Na poljani“ ste poslali ter bi radi slišali mojo sodbo. V tercinah požete in tečejo Vam in tudi rime so na splošno dobre. To bi bilo v redu, le če bi bil jezik bolj pesniški in ne tako vsakdanji! Vsebinsko ste v obeh pesmih tudi še močno pri tleh povprečnega doživljanja. Pošljite drugič kaj več, da bom videl, kako je z Vami v drugih oblikah!

Janošna. Prepozno, da bi mogel porabiti „Božično pesem“, ki je najboljša. „Slovo“ je utrinek, ki je oblikovno dober, a vendar ni še pesem, v katero bi ga morali preliti, da bi bil vreden tiskar-

skega črnila. „V globeli“ in „Spomin“ — preveč opisovanja, ki ne ogreje. Zdi se mi tudi, da se preveč povračate v to čudno obliko. Poskusite s preprostejšo in kitično — ne bo škodilo!

Joso. Eno Vaših pesmi sem lansko leto priobčil, druge niso bile tako dobre. Čakal sem boljših. Zdaj ste se oglasili s prozo. Sodim, da boste v nevezani besedi vendarle boljše. Poslano bom priobčil, ko se mi odpre prostor. Peresa ne smete odložiti!

J. J. Odgovorim Vam kar tukaj, da sem Vaš članek z zanimanjem prebral. Priobčim ga o prvi priliki, ker res spada v „Mentor“.

Popravi! V Dolenčevi „Nenapisani razpravi“ je napravil tiskarski škrat na 68 strani v 26 vrsti napako take vrste, da jo moramo popraviti; kajti to, kar se sedaj tam bere, ni niti res. Brati je treba: „tehniške“ fakultete in ne „teološke“.

Obvestilo. Radi pomanjkanja prostora obveščamo dijaške naročnike, da v tej številki ne moremo prinesiti seznama nagrad, katerih žrebanje za posamezne zavode se bo vršilo kakor lansko leto o božičnih počitnicah. Januarja boste nagrade dobili. — Tudi Obzornik in nadaljevanje Sinjega sporta sta morala za enkrat izostati in Pomenkar je moral s svojimi velikimi škarjami prav tako umakniti se, da ne bi najmlajši predolgo čakali na odgovore. — Vsem vesele božične praznike in vseh sreč v novo leto!

CVETJE IZ DOMAČIH IN TUJIH LOGOV

dela domačih in tujih pisateljev in pesnikov obsega dosedaj 12 zvezkov:

1. Simon Gregorčič, Izbrane pesmi, broš. 12., vez. 24.-
2. Fran Levstik, Martin Krpan, broš. 4., vez. 12.-
3. Horacij, Pismo o pesništvu, broš. 10., vez. 18.-
4. Josip Jurčič, Jurij Kozjak, broš. 12., vez. 24.-
5. Valentin Vodnik, Izbrano delo, broš. 12., vez. 24.-
6. Matija Čop, Izbrana dela, broš. 12., vez. 20.-
7. Simon Jenko, Izbrano delo, broš. 12., vez. 24.-
8. Žitja Konstantina in Metodija, broš. 12., vez. 24.-
9. Izbor prekmurske književnosti, broš. 12., vez. 24.-
10. Josip Jurčič, Izbrani spisi, broš. 24., vez. 36.-
11. Cigler Janez, Sreča v nesreči, broš. 12., vez. 24.-
12. F. S. Finžgar, Študent naj bo, broš. 12., vez. 24.-
13. Gogolj, Revizor, broš. 12., vez. 24.-

Dijaki, katerih starši so udje Družbe sv. Mohorja dobe knjige 25% ceneje.

Šolske knjige in šolske potrebščine za vse šole v veliki izbiri

**Knjigarna
Mohorjeve tiskarne**

Celje
Prešernova 17

Ljubljana
Miklošičeva 9

I. II. III. IV. V.

1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

A.

B. Vstavi 5 latinskih besed, ki imajo vsaka po 5 črk in pomenijo: 1. Sejalec (1. I. D. d.) — 2. njegovo ime (2. II. Č. č.)
C. — 3. drži (3. III. C. c.) — 4. s težavo (abl. instr. 4. IV. B. b.)
Č. — 5. kolesa (acc. 5. V. A. a.)

D. Ako prav prestaviš, bereš vsako besedo po 4 krat v različnih pravih smereh (kakor nakazano).

a. b. c. č. d.

Latinski kvadrat

Ignotus

Posetnice

A. J.

G. Niko Vikop
Trst

Nace Prodan
Solin

Mreža

A. J.

R	J	N	O	Č	E	A	K
M	E	O	N	S	R	A	N
V	E	V	O	N	I	G	U
E	S	E	L	I	Č	E	M
L	B	T	O	Ž	O	S	V

Rešitev zank in ugank

1. Besedna uganka: Komet, omega, sonet, Kette, sloga, Borut: Mentor.
2. Opozorilo: Prah boste in pepel! — Ključ: Srna, leto, pirh, Rab.
3. Črkovnica: Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti! Vesel.
4. Letnice. Številka dneva pomeni črko, vzeto iz letnice, ki jo moraš zapisati z besedami, številka meseca pa črko, šteto od zadaj. Tako dobiš: Vse mine!

Prav so rešili: Leopold Čop, J. Kristan, šestošolca, in Bogdan Dolenc, vsi iz Kranja; Oskar Borin, petošolec klas. gimn. v Ljubljani, in Stanko Kapš, Ljubljana. Izžreban je bil Oskar Borin, ki dobi Finžgarjevo povest „Študent naj bo!“

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

**NOVE IN OPROŠČENE VLOGE
DIN 149.000.000.- SO VSAK ČAS
IN BREZ OMEJITVE IZPLAČ-
LJIVE. - ZA VSE VLOGE JAMČI**

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

ANTON SFILIGOJ

Ljubljana, Frančiškanska ulica

poleg frančiškanske cerkve, na-
sproti kavarni Union.

Ima vedno na zalogi:

Najlepšo izbiro devocijonalij in
vse šolske in pisarniške potreb-
ščine, kakor šolske zvezke, vse
uradne listine, kuverte, črnila,
risalno orodje, tuše, risarske pa-
pirje, glavne blagajniške in
druge trgovske knjige, nalivna
peresa, tintnike, pisalne garni-
turo, pisemski papir itd.

Šolske potrebščine

kakor zvezke, ma-
pe, peresa navadna
in nalivna, svinčni-
ke, risalni papir in
risalno orodje, ak-
tovke, nahrbtnike
itd. nudi po konku-
renčno nizkih cenah

trgovina

H. Ničman

Ljubljana
Kopitarjeva ul. 2.

Tudi to morate vedeti!

Med najmanj upoštevanimi panogami našega narodnega gospodarstva je v krogih slovenskega izobraženstva zavarovalstvo. Ni čuda. Saj niti 40 let ni tega, ko je bila ta važna gospodarska panoga izključna domena nenarodnega kapitala. In vendar se zbirajo tu ogromna denarna sredstva, glede katerih slovenski gospodarstvenik ne more ostati ravnodušen. — Še manj je mogoče razumeti, da mnogi slovenski izobraženci še vedno dovolj resno ne pojmujejo narodnogospodarskega poslanstva

Vzajemne zavarovalnice

Mladina, ki boš v kratkem prevzela odgovornost za vso našo rast, vedi, da je narodno zavarovalstvo med najvažnejšimi narodnostnimi življenjskimi funkcijami!

Nova založba.

Ljubljana, Kongresni trg 19

Knjigarna

Vse šolske, leposlovne in znanstvene knjige.

Trgovina s pisarniškimi potrebščinami

Tehnično in risalno orodje, barve, zvezki, nalivna peresa i.t.d.

Dijaki! Po najnižji ceni se Vam nudijo pomožne knjige: Kelemina, Literarna veda; Stele, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Cankar, Uvod v likovno umetnost, izbrani prevodi iz klasičnega slovstva itd.

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

r. z. z n. z.,

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 6,
v lastni palači.

obrestuje hranilne vloge najugodneje.

NOVE VLOGE
vsak čas razpoložljive obrestuje po 4⁰/₁₀₀, proti odpovedi 5⁰/₁₀₀.